The Project Gutenberg eBook of R.U.R., by Karel Čapek

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with
almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or
re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included
with this eBook or online at www.gutenberg.net

Title: R.U.R.

Author: Karel Čapek

Release Date: August 2, 2004 [eBook #13083]

Language: Czech

Character set encoding: UTF-8

START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK R.U.R.

Thanks to Curtis Weyant and Al Haines for creating plain text from HTML.
The HTML came from an anonymous donor.

Karel Čapek
R.U.R.
(Rossum´s Universal Robots)
Kolektivní drama o vstupní komedii a třech dějstvích

OSOBY

Harry Domin
centrální ředitel Rossumových Univerzálních Robotů

Inž. Fabry
generální technický ředitel R.U.R.

Dr. Gall
přednosta fyziologického a výzkumného oddělení R.U.R.

Dr. Hallemeier
přednosta ústavu pro psychologii a výchovu robotů R.U.R

Konzul Busman
generální komerční ředitel R.U.R.

Stavitel Alquist
šéf staveb R.U.R.

Helena Gloryová

Nána
její chůva

Marius
Robot

Sulla
Robotka

Radius
Robot

Damon
Robot

1. Robot

2. Robot

3. Robot

4. Robot

Primus
Robot

Helena
Robotka

Robotský sluha

a četní Roboti

Domin
v předehře asi osmatřicetiletý, vysoký, oholený

Fabry
rovněž oholený, plavý, vážné a jemné tváře

Dr. Gall
drobný, živý, snědý, s černým knírem

Hallemeier
ohromný, hřmotný, se zrzavým anglickým knírem a zrzavým kartáčem vlasů

Busman
tlustý, plešatý, krátkozraký žid

Alquist
starší než ostatní, nedbale oblečený, dlouhých, prošedivělých vlasů a vousů

Helena
velmi elegantní

Ve vlastní hře všichni o deset let starší.

Roboti v předehře oblečeni jako lidé. Jsou úsečná v pohybech i výslovnosti, bezvýrazných tváří, upřeného pohledu. Ve vlastní hře mají plátěné blůzy v pasu stažené řemenem a na prsou mosazné číslo.

Po předehře a druhém aktu přestávka.

Předehra

Ústřední kancelář továrny Rossum s Universal Robots. Vpravo vchod. Okny v průčelní stěně pohled na nekonečné řady továrních budov. Vlevo další ředitelské místnosti.

Domin
(sedí u velikého amerického psacího stolu v otáčecím křesle. Na stole žárovka, telefon, těžítka, pořadač dopisů, atd., na stěně vlevo veliké mapy s lodními a železničními liniemi, veliký kalendář, hodiny, jež ukazují něco málo před polednem; na stěně vpravo tištěné plakáty: "Nejlacinější práce: Rossumovi Roboti" "Tropičtí Roboti, nový vynález. Kus 150 d." "Každý si kup svého Robota!" "Chcete zlevnit svoje výrobky? Objednejte si Rossumovy Roboty." Dále jiné mapy, dopravní lodní řád, tabulka s telegrafickými záznamy kursů atd. V kontrastu k této výzdobě stěn je na zemi nádherný turecký koberec, vpravo kulatý stůl, pohovka, kožená klubovní křesla a knihovna, v níž místo knih stojí láhve s vínem a kořalkami. Vlevo pokladna. Vedle Dominova stolu psací stroj, na němž píše dívka Sulla.)

Domin
(diktuje) "- že neručíme za zboží poškozené dopravou. Upozornili jsme vašeho kapitána hned při nakládání, že loď je nezpůsobilá k dopravě Robotů, takže zkáza nákladu nepadá na náš účet. Znamenáme se - za Rossum s Universal Robots -" Hotovo?

Sulla
Ano.

Domin
Nový list. Friedrichswerke, Hamburk. - Datum. - "Potvrzujeme objednávku patnáct tisíc Robotů -" (zazvoní domácí telefon. Domin jej zvedne a mluví do něho) Haló - Zde centrální - ano. - Zajisté. Ale ano, jako vždycky. - Ovšem, kabelujte jim. - Dobrá - (zavěsí telefon) Kde jsem přestal?

Sulla
Potvrzujeme objednávku na patnáct tisíc R.

Domin
(zamyšleně) Patnáct tisíc R. Patnáct tisíc R.

Marius
(vstoupí) Pane řediteli, nějaká dáma prosí -

Domin
Kdo?

Marius
Nevím. Podává vizitku.

Domin
(čte) Prezident Glory. - Že prosím.

Marius

(otevře dveře) Račte, paní.

(vejde Helena Gloryová. Marius odejde)

Domin
(vstane) Račte.

Helena
Pan centrální ředitel Domin?

Domin
Prosím.

Helena
Jdi k vám -

Domin
- s lístkem prezidenta Gloryho. To stačí.

Helena
Prezident Glory je můj otec. Jsem Helena Gloryová.

Domin
Slečno Gloryová, je pro nás neobyčejnou ctí, že - že -

Helena
- že vám nemůžeme ukázat dveře.

Domin
- že smíme pozdravit dceru velkého prezidenta. Prosím, posaďte se. Sullo, můžete odejít. (Sulla odejde)

Domin
(usedne) Čím mohu posloužit, slečno Gloryová?

Helena
Já jsem přijela -

Domin
- podívat se na naši tovární výrobu lidí. Jako všechny návštěvy. Prosím, beze všeho.

Helena
Myslela jsem, že je zakázáno -

Domin
- vstoupit do továrny, ovšem. Jenže každý sem přijde s něčí vizitkou, slečno Gloryová.

Helena
A vy ukážete každému ... ?

Domin
Jen něco. Výroba umělých lidí, slečno, je tovární tajemství.

Helena
Proč mne nenecháte domluvit?

Domin
Prosím za prominutí. Chtěla jste snad říci něco jiného?

Helena
Chtěla jsem se jen zeptat -

Domin
- zda bych vám zcela výjimečně neukázal naši továrnu. Ale zajisté, slečno Gloryová.

Helena
Jak víte, že jsem se na to chtěla ptát?

Domin
Všichni se ptají stejně. Vstane. Ze zvláštní úcty, slečno, vám ukážeme víc než jiným a - jedním slovem -

Helena
Děkuji vám.

Domin
Zavážete-li se, že nikomu neprozradíte ani to nejmenší -

Helena
(vstane a podává mu ruku) Mé čestné slovo.

Domin
Děkuji. Nechtěla byste snad sejmout závoj?

Helena
Ach ovšem, vy chcete vidět - Promiňte.

Domin
Prosím?

Helena
Kdybyste mi pustil ruku.

Domin
(pustí) Prosím za prominutí.

Helena
(snímá závoj) Chcete vidět, nejsem-li vyzvědač. Jak jste opatrní.

Domin
(pozoruje ji nadšeně) Hm - ovšem - my - tak jest.

Helena
Vy mi nedůvěřujete?

Domin

Neobyčejně, slečno hele - pardon, slečno Gloryová. Vskutku neobyčejně potěšen - Měla jste dobrou plavbu?

Helena
Ano. Proč -

Domin
Protože - míním totiž - že jste ještě velmi mladá.

Helena
Půjdeme hned do továrny?

Domin
Ano. Myslím dvaadvacet, ne?

Helena
Dvaadvacet čeho?

Domin
Let.

Helena
Jedenadvacet. Proč to chcete vědět?

Domin
Protože - poněvadž - (s nadšením) Zdržíte se déle, že ano?

Helena
Podle toho, co mi ukážete z výroby.

Domin
Čertova výroba! Ale zajisté, slečno Gloryová, všechno uvidíte. Prosím, posaďte se. Zajímala by vás historie vynálezu?

Helena
Ano, prosím vás. (usedne)

Domin
Tak tedy. (sedne si na psací stůl, pozoruje Helenu uchvácen a odříkává rychle) Bylo to roku 1920 kdy se starý Rossum veliký filozof ale tehdy ještě mladý učenec odebral na tento daleký ostrov aby studoval mořské živočišstvo tečka. Přitom se pokoušel napodobit chemickou syntézou živou hmotu řečenou protoplazma až najednou objevil látku která se chovala naprosto jako živá hmota ač byla jiného chemického složení to bylo roku 1932, právě čtyři sta čtyřicet let po objevení Ameriky, uf.

Helena
To umíte zpaměti?

Domin
Ano; fyziologie, slečno Gloryová, není mým řemeslem. Tak dál?

Helena
Třeba.

Domin
(slavnostně) A tehdy, slečno, starý Rossum napsal mezi své chemické vzorce tohleto: "Příroda našla jeden způsob, jak organizovat živou hmotu. Je však jiný způsob, jednodušší, tvárnější a rychlejší, na nějž příroda vůbec nenarazila. Tuto druhou cestu, po které se mohl brát vývoj života, jsem dnešního dne objevil." Představte si, slečno, že tahle veliká slova psal nad chrchlem jakéhosi koloidálního rosolu, který by ani pes nesežral. Představte si ho, že sedí nad zkumavkou a myslí na to, jak z ní vyroste celý strom života, jak z ní budou vycházet všechna zvířata, počínajíc vířníkem a končíc - končíc samotným člověkem. Člověk z jiné látky, než jsme my. Slečno Gloryová, to byl ohromný okamžik.

Helena
Tak dál.

Domin
Dál? Teď šlo o to, dostat život ze zkumavky ven a zrychlit vývoj a utvořit nějaké ty orgány, kosti a nervy a kdesi cosi a nalézt jakési takové látky, katalyzátory, enzymy, hormóny a tak dále, zkrátka, rozumíte tomu?

Helena
N - n - nevím. Myslím, že jen málo.

Domin
Já docela nic. Víte, pomocí těch vodiček mohl dělat, co chtěl. Mohl třeba dostat medúzu se sokratovským mozkem nebo žížalu padesát metrů dlouhou. Ale protože neměl kousku humoru, vzal si do hlavy, že udělá normálního obratlovce nebo snad člověka. A tak se do toho pustil.

Helena
Do čeho?

Domin
Do napodobení přírody. Nejdřív zkusil udělat umělého psa. Stálo ho to řadu let, vyšlo z toho cosi jako zakrnělé tele a pošlo to za pár dní. Ukážu vám to v muzeu. A pak už se dal starý Rossum do vytváření člověka.

(Pauza)

Helena
A to nesmím nikomu prozradit?

Domin
Nikomu na světě.

Helena
Škoda, že už je to ve všech čítankách.

Domin
Škoda. Seskočí ze stolu a usedne vedle Heleny. Ale víte, co v čítankách není? Ťuká si na čelo. Že byl starý Rossum úžasný blázen. Vážně, slečno Gloryová, ale tohle nechte pro sebe. Ten starý výstředník chtěl opravdu dělat lidi.

Helena
Ale vždyť vy děláte lidi!

Domin

Přibližně, slečno Heleno. Ale starý Rossum to mínil doslovně. Víte, chtěl jaksi vědecky sesadit Boha. Byl strašlivý materialista, a proto to všechno dělal. Nešlo mu o nic víc než podat důkaz, že nebylo žádného Pánaboha zapotřebí. Proto si umanul udělat člověka navlas, jako jsme my. Znáte trochu anatomii?

Helena
Jen - docela málo.

Domin
Já také. Představte si, že si vzal do hlavy vyrobit všechno do poslední žlázy jako v lidském těle. Slepé střevo, mandle, pupek, samé zbytečnosti. Dokonce i - hm - i pohlavní žlázy.

Helena
Ale ty přece - ty přece -

Domin
- nejsou zbytečné, já vím. Ale mají-li se lidé uměle vyrábět, pak není - hm - nijak třeba -

Helena
Rozumím.

Domin
Ukážu vám v muzeu, co spackal za deset let dohromady. Měl to být muž, žilo to celé tři dny. Starý Rossum neměl trochy vkusu. Bylo to hrozné. Bylo to hrozné, co udělal. Ale mělo to uvnitř všechno, co má člověk. Skutečně, úžasně piplavá práce. A tehdy sem přišel inženýr Rossum, synovec starého. Geniální hlava, slečno Gloryová. Jak uviděl, co tropí starý, řekl: "To je nesmysl, vyrábět člověka deset let. Nebudeš-li ho vyrábět rychleji než příroda, pak na ten celý krám nakašlat." A pustil se sám do anatomie.

Helena
V čítankách je to jinak.

Domin
(vstane) V čítankách je placená reklama a ostatně nesmysl. Stojí tam například, že Roboty vynalezl starý pán. Zatím e starý pán hodil na univerzitu, ale o tovární výrobě neměl ponětí. Myslel, že udělá skutečné lidi, tedy snad nějaké nové Indiány, docenty nebo idioty, víte? A teprve mladý Rossum měl nápad udělat z toho živé a inteligentní pracovní stroje. Co je v čítankách o spolupráci obou velikých Rossumů, je povídačka. Ti dva se ukrutně hádali. Starý ateista neměl drobet pochopení pro industrii, a konečně ho mladý zavřel do nějaké laboratoře, aby se tam piplal se svými velikými potraty, a začal to vyprávět sám, po inženýrsku. Starý Rossum ho doslovně proklel a do své smrti usmolil ještě dvě fyziologické obludy, až ho nakonec našli v laboratoři mrtvého. To je celá historie.

Helena
A co tedy mladý?

Domin
Mladý Rossum, slečno, to byl nový věk. Věk výroby po věku poznání. Když si okoukl anatomii člověka, viděl hned, že je to příliš složité a že by to dobrý inženýr udělal jednodušeji. Začal tedy předělávat anatomii a zkoušel, co se dá vynechat nebo zjednodušit - Zkrátka, slečno Gloryová, nenudí vás to?

Helena
Ne, naopak, je to hrozně zajímavé.

Domin

Tak tedy mladý Rossum si řekl: Člověk, to je něco, co dejme tomu cítí radost, hraje na housle, chce jít na procházku a vůbec potřebuje dělat spoustu věcí, které - které jsou vlastně zbytečné.

Helena
Oho!

Domin
Počkejte. Které jsou zbytečné, když má třeba tkát nebo sčítat. Naftový motor nemá mít třapce a ornamenty, slečno Gloryová. A vyrábět umělé dělníky je stejné jako vyrábět naftové motory. Výroba má být co nejjednodušší a výrobek prakticky nejlepší. Co myslíte, jaký dělník je prakticky nejlepší?

Helena
Nejlepší? Snad ten, který - který - Když je poctivý - a oddaný.

Domin
Ne, ale ten nejlacinější. Ten, který má nejmíň potřeb. Mladý Rossum vynalezl dělníka s nejmenším počtem potřeb. Musel ho zjednodušit. Vyhodil všechno, co neslouží přímo práci. Tím vlastně vyhodil člověka a udělal Robota. Drahá slečno Gloryová, Roboti nejsou lidé. Jsou mechanicky dokonalejší než my, mají úžasnou rozumovou inteligenci, ale nemají duši. Ó, slečno Gloryová, výrobek inženýra je technicky vytříbenější než výrobek přírody.

Helena
Říká se, že člověk je výrobek boží.

Domin
Tím hůř. Bůh neměl ani ponětí o moderní technice. Věřila byste, že si nebožtík mladý Rossum zahrál na Boha?

Helena
Jak, prosím vás?

Domin
Začal vyrábět Nadroboty. Pracovní obry. Zkusil to s postavami čtyřmetrovými, ale to byste nevěřila, jak se ti mamuti lámali.

Helena
Lámali?

Domin
Ano. Z ničeho nic jim praskla noha nebo něco. Naše planeta je patrně trochu malá pro obry. Teď děláme jen Roboty přirozené velikosti a velmi slušné lidské úpravy.

Helena
Viděla jsem první Roboty u nás. Obec je koupila ... chci říci vzala do práce -

Domin
Koupila, drahá slečno. Roboti se kupují.

Helena
- získala jako metaře. Viděla jsem je mést. Jsou tak divní, tak tiší.

Domin

Viděla jste mou písařku?

Helena
Nevšimla jsem si.

Domin
(zvoní) Víte, akciová továrna Rossumových Univerzálních Robotů dosud nevyrábí jednotné zboží. Máme jemnější a hrubší Roboty. Ti lepší budou snad žít dvacet let.

Helena
Pak hynou?

Domin
Ano, opotřebují se.

(vstoupí Sulla)

Domin
Sullo, ukažte se slečně Gloryové.

Helena
(vstane a podává jí ruku) Těší mne. Je vám asi hrozně smutno tak daleko od světa, viďte?

Sulla
To neznám, slečno Gloryová. Račte usednout, prosím.

Helena
(usedne) Odkud jste, slečno?

Sulla
Odtud, z továrny.

Helena
Ach, vy jste se narodila tady?

Sulla
Ano, byla jsem tu udělána.

Helena
(vyskočí) Cože?

Domin
(směje se) Sulla není člověk, slečno, Sulla je Robot.

Helena
Prosím za odpuštění -

Domin
(položí ruku Sulle na rameno) Sulla se nehněvá. Podívejte se, slečno Gloryová, jakou děláme pleť. Sáhněte jí na tvář.

Helena

Oh, ne, ne!

Domin
Nepoznala byste, že je z jiné látky než my. Prosím, má i typické chmýří blondýnek. Jen oči jsou drobátko - Ale zato vlasy! Obraťte se, Sullo!

Helena
Přestaňte už!

Domin
Pohovořte s hostem, Sullo. Je to vzácná návštěva.

Sulla
Prosím, slečno, posaďte se. (obě usednou) Měla jste dobrou plavbu?

Helena
Ano - za - zajisté.

Sulla
Nevracejte se po Amélii, Slečno Gloryová. Barometr silně klesá, na 705. Počkejte na Pensylvánii, to je velmi dobrá, velmi silná loď.

Domin
Kolik?

Sulla
Dvacet uzlů za hodinu. Tonáž dvanáct tisíc.

Domin
(směje se) Dost, Sullo, dost. Ukažte nám, jak umíte francouzsky.

Helena
Vy umíte francouzsky?

Sulla
Umím čtyři jazyky. Píši Dear Sir! Monsieur! Geehrter Herr! Ctěný pane!

Helena
(vyskočí) To je humbuk! Vy jste šarlatán! Sulla není Robot, Sulla je děvče jako já! Sullo, to je hanebné - proč hrajete takovou komedii?

Sulla
Já jsem Robot.

Helena
ne, ne, vy lžete! Oh, Sullo, odpusťte, já vím - donutili vás, abyste jim dělala reklamu! Sullo, vy jste děvče jako já, že? Řekněte!

Domin
Lituji, slečno Gloryová. Sulla je Robot.

Helena

Vy lžete!

Domin
(vztyčí se) Jakže? - (zazvoní) Promiňte, slečno, pak vás musím přesvědčit.

(vejde Marius)

Domin
Marie, doveďte Sullu do pitevny, aby ji otevřeli. Rychle!

Helena
Kam?

Domin
Do pitevny. Až jí rozříznou, půjdete se na ní podívat.

Helena
Nepůjdu.

Domin
Pardon, mluvila jste o lži.

Helena
Vy ji chcete dát zabít?

Domin
Stroje se nezabíjejí.

Helena
(obejme Sullu) Nebojte se, Sullo, já vás nedám! Řekněte, drahoušku, jsou k vám všichni tak suroví? To se nesmíte dát líbit, slyšíte? Nesmíte, Sullo!

Sulla
Já jsem Robot.

Helena
To je jedno. Roboti jsou stejně dobří lidé jako my. Sullo, vy byste se nechala rozříznout?

Sulla
Ano.

Helena
Oh, vy se nebojíte smrti?

Sulla
Neznám, slečno Gloryová.

Helena
Víte, co by se pak s vámi stalo?

Sulla
Ano, přestala bych se hýbat.

Helena
To je hrrozné!

Domin
Marie, řekněte slečně co jste.

Marius
Robot Marius.

Domin
Dal byste Sullu do pitevny?

Marius
Ano.

Domin
Nelitoval byste jí?

Marius
Neznám.

Domin
Co by se s ní stalo?

Marius
Přestala by se hýbat. Dali by ji do stoupy.

Domin
To je smrt, Marie. Bojíte se smrti?

Marius
Ne.

Domin
Tak vidíte, slečno Gloryová. Roboti nelpí na životě. Nemají totiž čím. Nemají požitků. Jsou méně než tráva.

Helena
Oh, přestaňte! Pošlete je aspoň pryč!

Domin
Marie, Sullo, můžete odejít.

(Sulla a Marius odejdou)

Helena
Jsou hrrozní! To je ohavné, co děláte!

Domin
Proč ohavné?

Helena
Nevím. Proč - proč jste jí dali jméno Sulla?

Domin
Nehezké jméno?

Helena
Je to mužské jméno. Sulla byl římský vojevůdce.

Domin
Oh, myslili jsme, že Marius a Sulla byli milenci.

Helena
Ne, Marius a Sulla byli vojevůdci a bojovali proti sobě roku - roku - Nevím už.

Domin
Pojďte sem k oknu. Co vidíte?

Helena
Zedníky.

Domin
To jsou Roboti. Všichni naši dělníci jsou Roboti. A tady dole, vidíte něco?

Helena
Nějaká kancelář.

Domin
Účtárna. A v ní -

Helena
- plno úředníků.

Domin
To jsou Roboti. Všichni naši úředníci jsou Roboti. Až uvidíte továrnu -

(v tom spustí tovární píšťaly a sirény)

Domin
Poledne. Roboti nevědí, kdy přestat v práci. Ve dvě hodiny vám ukážu díže.

Helena
Jaké díže?

Domin
(suše) Měsidla na těsto. V každém se míchá látka na tisíc Robotů najednou. Potom kádě na játra, mozky a tak dále. Pak uvidíte továrnu na kosti. Potom vám ukážu přádelnu.

Helena
Jakou přádelnu?

Domin
Přádelnu nervů. Přádelnu žil. Přádelnu, kde běží najednou celé kilometry zažívacích rour. Pak je montovna, kde se to dává dohromady, víte, jako automobily. Každý dělník přidělá jen jednu součást, a zas to samočinně běží dál k druhému, třetímu, donekonečna. To je nejzajímavější podívaná. Pak přijde sušárna a skladiště, kde

čerstvé výrobky pracují.

Helena
Proboha, hned musejí pracovat?

Domin
Pardon. Pracují, jako pracuje nový nábytek. Zvykají si na existenci. Jaksi uvnitř srůstají či co. Mnoho v nich dokonce nově narůstá. Rozumíte, musíme nechat drobet místa pro přirozený vývoj. A zatím se výrobky apretují.

Helena
Co to je?

Domin
Tolik co u lidí "škola". Učí se mluvit, psát a počítat. Mají totiž úžasnou paměť. Kdybyste jim přečetla dvacetisvazkový Naučný slovník, budou vám všechno opakovat po pořádku. Něco nového nikdy nevymyslí. Mohli by docela dobře učit na univerzitách. Pak se roztřídí a rozešlou. Denně patnáct tisíc kusů, nepočítajíc stálé procento vadných, které se hodí do stoupy... a tak dále a tak dále.

Helena
Zlobíte se na mne?

Domin
Ale chraň bůh! Myslím jen, že .. že jsme mohli mluvit o jiných věcech. Je nás tu jen hrstka mezi stotisíci Roboty, a žádná žena. Mluvíme jen o výrobě, celý den, každý den - Jsme jako prokletí, slečno Gloryová.

Helena
Mně je tak líto, že jsem řekla, že - že - že lžete -

(Zaklepání)

Domin
Vejděte, mládenci.

(Zleva vyjdou inž. Fabry, dr. Gall, dr. Hallemeier, stavitel Alquist)

Dr. Gall
Pardon, nerušíme?

Domin
Pojďte sem. Slečno Gloryová, to jsou Alquist, Fabry, Gall, Hallemeier. Dcera prezidenta Gloryho.

Helena
(v rozpacích) Dobrý den.

Fabry
Neměli jsme potuchy -

Dr. Gall
Nekonečně poctěni -

Alquist

Buďte vítána, slečno Gloryová.

(Zprava vrazí Busman)

Busman
Haló, co tu máte?

Domin
Sem, Busmane. To je náš Busman, slečno. Dcera prezidenta Gloryho.

Helena
Těší mne.

Busman
Jemináčku, to je sláva! Slečno Gloryová, smíme kabelovat do novin, že jste ráčila zavítat -?

Helena
Ne, ne, prosím vás!

Domin
Prosím, slečno, posaďte se.

(Fabry, Busman a Dr. Gall přitahují lenošky)

Fabry
Prosím -

Busman
Račte -

Dr. Gall
Pardon -

Alquist
Slečno Gloryová, jakou jste měla cestu?

Dr. Gall
Zdržíte se u nás déle?

Fabry
Co říkáte továrně, slečno Gloryová?

Hallemeier
Vy jste přijela na Amélii?

Domin
Ticho, nechte mluvit slečnu Gloryovou.

Helena
(k Dominovi) O čem mám s nimi mluvit?

Domin

(s údivem) O čem chcete.

Helena
Mám... smím mluvit docela otevřeně?

Domin
Ale ovšem.

Helena
(váhá, pak zoufale odhodlána) Řekněte, není vám nikdy trapno, jak s vámi nakládají?

Fabry
Kdo, prosím?

Helena
Všichni lidé.

(Všichni se na sebe zaraženě dívají)

Alquist
S námi?

Dr. Gall
Proč myslíte?

Hallemeier
U sta hromů!

Busman
Ale bůh uchovej, slečno Gloryová!

Helena
Což necítíte, že byste mohli existovat lépe?

Dr. Gall
Přijde na to, slečno. Jak to myslíte?

Helena
Myslím, že - vybuchne -, že je to ohavné! Že je to strašné! (Vstane) Celá Evropa mluví o tom, co se tu s vámi děje! Proto sem jedu, abych to uviděla, a je to tisíckrát horší, než si kdo mysli! Jak to můžete snášet?

Alquist
Co snášet?

Helena
Své postavení. Proboha, vždyť jste lidé jako my, jako celá Evropa, jako celý svět! To je skandální, to je nedůstojné, jak žijete!

Busman
Propána, slečno!

Fabry

Ne, mládenci, má trochu pravdu. Žijeme tu jistě jako Indiáni.

Helena
Hůř než Indiáni! Smím, oh, smím vám říkat bratři?

Busman
Ale božíčku, pročpak ne?

Helena
Bratři, nepřijela jsem jako dcera prezidentova. Přijela jsem za Ligu humanity. Bratři, Liga humanity má už přes dvě stě tisíc členů. Dvě stě tisíc lidi stojí za vámi a nabízí vám svou pomoc.

Busman
Dvě stě tisíc lidí, panečku, to už je slušné, to je docela krásné.

Fabry
Říkám vám vždycky, není nad starou Evropu. Vidíte, nezapomněla na nás. Nabízí nám pomoc.

Dr. Gall
Jakou pomoc? Divadlo?

Hallemeier
Orchestr?

Helena
Víc než to.

Alquist
Vás samotnou?

Helena
Oh, což o mne! Zůstanu, pokud bude třeba.

Busman
Panebože, to je radost!

Alquist
Domine, půjdu připravit pro slečnu nejlepší pokoj.

Domin
Počkejte chvilku. Bojím se, že - že slečna Gloryová ještě nedomluvila.

Helena
Ne, nedomluvila. Leda byste mi násilím zavřel ústa.

Dr. Gall
Harry, opovažte se!

Helena
Děkuji vám. Věděla jsem, že mne budete chránit.

Domin

Pardon, slečno Gloryová. Jste si tím jista, že mluvíte s Roboty?

Helena
(zarazí se) S kým jiným?

Domin
Je mi líto. Ti pánové jsou totiž lidé jako vy. Jako celá Evropa.

Helena
(k ostatním) Vy nejste Roboti?

Busman
(řehtá se) Bůh uchovej!

Hallemeier
Fuj, Roboti!

Dr. Gall
(směje se) Pěkně děkujem!

Helena
Ale... to není možno!

Fabry
Na mou čest, slečno, my nejsme Roboti.

Helena
(k Dominovi) Proč jste mi tedy říkal, že všichni vaši úředníci jsou Roboti?

Domin
Ano, úředníci. Ale ředitelové ne. Dovolte, slečno Gloryová: inženýr Fabry, generální technický ředitel Rossumových Univerzálních Robotů. Doktor Gall, přednosta fyziologického a výzkumného oddělení. Doktor Hallemeier, přednosta ústavu pro psychologii a výchovu Robotů. Konzul Busman, generální komerční ředitel, a stavitel Alquist, šéf staveb Rossumových Univerzálních Robotů.

Helena
Odpusťte, pánové, že - že -- - Je to hrrozné, co jsem provedla?

Alquist
Ale chraň bůh, slečno Gloryová. Prosím, sedněte.

Helena
(usedne) Jsem hloupé děvče. Teď - teď mne pošlete první lodí zpátky.

Dr. Gall
Za nic na světě, slečno. Proč bychom vás posílali pryč?

Helena
Protože už víte - protože - protože bych vám bouřila Roboty.

Domin
Drahá slečno Gloryová, tady už bylo na sta spasitelů a proroků. Každá loď některého přiveze. Misionáře,

anarchisty, Armádu spásy, všechno možné. To je vám úžasné, co je na světě církví a bláznů.

Helena
A vy je necháte mluvit k Robotům?

Domin
Proč ne? Doposud toho všichni nechali. Roboti si všechno pamatuji, ale nic víc. Dokonce se ani nesmějí tomu, co lidé říkají. Skutečně, přímo k nevíře. Baví-li vás to, drahá slečno, dovedu vás do skladiště Robotů. Je jich tam asi tři sta tisíc.

Busman
Tři sta čtyřicet sedm tisíc.

Domin
Dobrá. Můžete k ním promluvit, co chcete. Můžete jim přečíst bibli, logaritmy nebo co je vám libo. Můžete jim dokonce kázat o lidských právech.

Helena
Oh, myslím, že... kdyby se jim ukázalo trochu lásky -

Fabry
Nemožno, slečno Gloryová. Nic není člověku cizejšího než Robot.

Helena
Proč je tedy děláte?

Busman
Hahaha, to je dobré! Proč se dělají Roboti!

Fabry
Pro práci, slečno. Jeden Robot nahradí dva a půl dělníka. Lidský stroj, slečno Gloryová, byl náramně nedokonalý. Musel se jednou konečně odstranit.

Busman
Byl příliš drahý.

Fabry
Byl málo výkonný. Moderní technice už nemohl stačit. A za druhé - za druhé - je to veliký pokrok, že... pardon.

Helena
Co?

Fabry
Prosím za odpuštění. Je to veliký pokrok rodit strojem. Je to pohodlnější a rychlejší. Každé zrychlení je pokrok, slečno. Příroda neměla ponětí o moderním tempu práce. Celé dětství je technicky vzato holý nesmysl. Prostě ztracený čas. Neudržitelné mrhání časem, slečno Gloryová. A za třetí -

Helena
Oh, přestaňte!

Fabry

Prosím. Dovolte, co vlastně chce ta vaše Liga - Liga - Liga humanity?

Helena
Má zvláště - zvláště má chránit Roboty a - a zajistit jim - dobré zacházení.

Fabry
To není špatný cíl. Se stroji se má dobře zacházet. Namouduši, to si chválím. Nemám rád poškozené věci. Prosím vás, slečno Gloryová, zapište nás všechny za přispívající, za řádné, za zakládající členy té vaší Ligy!

Helena
Ne, vy mi nerozumíte. My chceme - zvláště - my chceme Roboty osvobodit!

Hallemeier
Jak, prosím vás?

Helena
Má se s nimi jednat... jednat... jako s lidmi.

Hallemeier
Aha. Mají snad hlasovat? Nemají dokonce dostávat mzdu?

Helena
Ovšemže mají!

Hallemeier
Koukejme. A co by s ní, prosím vás, dělali?

Helena
Koupili si... co potřebují... co by je těšilo.

Hallemeier
To je moc hezké, slečno; jenomže Roboty nic netěší. Hrome, co si mají koupit? Můžete je krmit ananasy, slámou, čím chcete; jim je to jedno, nemají vůbec chuti. Nemají na ničem zájmu, slečno Gloryová. U čerta, nikdo ještě neviděl, že by se Robot usmál.

Helena
Proč... proč... proč je neuděláte šťastnější?

Hallemeier
To nejde, slečno Gloryová. Jsou to jen Roboti. Bez vlastní vůle. Bez vášní. Bez dějin. Bez duše.

Helena
Bez lásky a vzdoru?

Hallemeier
To se rozumí. Roboti nemilují nic, ani sebe. A vzdor? Já nevím; jen zřídka, jen časem -

Helena
Co?

Hallemeier
Nic vlastně. Někdy se jaksi pominou. Cosi, jako padoucnice, víte? Říká se tomu křeč Robotů. Najednou

některý praští vším, co má v ruce, stojí, skřípá zuby - a musí přijít do stoupy. Patrně porucha organismu.

Domin
Vada ve výrobě.

Helena
Ne, ne, to je duše!

Fabry
Myslíte, že duše začíná skřípáním zubů?

Domin
To se odstraní, slečno Gloryová. Doktor Gall dělá zrovna nějaké pokusy

Dr. Gall
S tímhle ne, Domine; teď dělám nervy na bolest.

Helena
Nervy na bolest?

Dr. Gall
Ano. Roboti skoro necítí tělesné bolesti. Víte, nebožtík mladý Rossum příliš omezil nervovou soustavu. To se neosvědčilo. Musíme zavést utrpení.

Helena
Proč - proč - Nedáte-li jim duši, proč jim chcete dát bolest?

Dr. Gall
Z průmyslových důvodů, slečno Gloryová. Robot se někdy poškodí sám, protože ho to nebolí; strčí ruku do stroje, ulomí si prst, rozbije si hlavu, to mu je jedno. Musíme jim dát bolest; to je automatická ochrana před úrazem.

Helena
Budou šťastnější, když budou cítit bolest?

Dr. Gall
Naopak; ale budou technicky dokonalejší.

Helena
Proč jim nestvoříte duši?

Dr. Gall
To není v naši moci.

Fabry
To nyní v našem zájmu.

Busman
To by zdražilo výrobu. Propánička, krásná dámo, vždyť my to děláme tak lacino! Sto dvacet dolarů ošacený kus, a před patnácti lety stál deset tisíc! Před pěti lety jsme pro ně kupovali šaty; dnes máme vlastní tkalcovny a ještě expedujeme látečky pětkrát laciněji než jiné továrny. Prosím vás, slečno Gloryová, co platíte metr plátna?

Helena
Nevím - - skutečně -- zapomněla jsem.

Busman
Můj ty Tondo, a pak chcete zakládat Ligu humanity! Stojí už jen třetinu, slečno; všechny ceny jsou dnes na třetině a ještě půjdou níž, níž, níž, až - takhle. He?

Helena
Nerozumím.

Busman
Jemináčku, slečno, to znamená, že práce klesla v ceně! Vždyť Robot i s krmením stojí za hodinu tři čtvrtě centíku! To je vám legrační, slečno: všechny továrny praskají jako žaludy nebo honem kupují Roboty, aby zlevnily výrobu.

Helena
Ano, a vyhazují dělníky na dlažbu.

Busman
Haha, to se rozumí! Ale my, boží dobroto, my jsme zatím vrhli pět set tisíc tropických Robotů na argentinské pampy, aby pěstili pšenici. Buďte tak dobrá, co stojí u vás libra chleba?

Helena
Nemám ponětí.

Busman
Tak vidíte; teď stojí dva centíky v té vaší dobré staré Evropě; ale to je náš chlebíček, rozumíte? Dva centíky libra chleba; a Liga humanity o tom nemá tušení! Haha, slečno Gloryová, vy nevíte, co to je příliš drahý krajíc. Pro kulturu a tak dále. Ale za pět let, no tak, vsaďte se!

Helena
Co?

Busman
Že za pět let Budou ceny všeho na žádná celá deset. Lidičky, za pět let se utopíme v pšenici a všem možném.

Alquist
Ano, a všichni dělníci světa budou bez práce.

Domin
(vstane) Budou, Alquiste. Budou, slečno Gloryová. Ale do desíti let nadělají Rossumovi Univerzální Roboti tolik pšenice, tolik látek, tolik všeho, že řekneme: věci už nemají ceny. Nyní ber každý, kolik potřebuješ. Není bídy. Ano, budou bez práce. Ale pak nebude už vůbec žádné práce. Všechno udělají živé stroje. Člověk bude dělat jen to, co miluje. Bude žít jen proto, aby se zdokonaloval.

Helena
(vstane) Bude to tak?

Domin
Bude. Nemůže to být jinak. Předtím snad přijdou strašlivé věci, slečno Gloryová. Tomu se nedá prostě zabránit. Ale pak přestane služebnictví člověka člověku a otročení člověka hmotě. Nikdo už nebude platit za chléb životem a nenávistí. Ty už nejsi dělník, ty už nejsi písař; ty už nekopeš uhlí a ty nestojíš u cizího stroje.

Už nebudeš své duše utrácet v práci, kterou jsi proklínal!

Alquist
Domine, Domine! To, co říkáte, vypadá příliš jako ráj. Domine, bývalo něco dobrého v sloužení a něco velkého v pokoření. Ach, Harry, byla nevím jaká ctnost v práci a únavě.

Domin
Snad byla. Ale nemůžeme počítat s tím, co se ztratí, když předěláváme svět od Adama. Adame, Adame! už nebudeš jíst chléb svůj v potu tváře; už nepoznáš hladu a žízně, únavy a ponížení; vrátíš se do ráje, kde tě živila ruka Páně. Budeš svobodný a svrchovaný; nebudeš mít jiného úkolu, jiné práce, jiné starosti než zdokonalit sama sebe. Budeš pánem stvoření.

Helena
Zmátl jste mne. Jsem pošetilé děvče. Chtěla bych - chtěla bych tomu věřit.

Dr. Gall
Jste mladší než my, slečno Gloryová. Dočkáte se všeho.

Hallemeier
Tak jest. Já myslím, že by slečna Gloryová mohla s námi posnídat.

Dr. Gall
Toť se rozumí! Domine, poproste za nás všechny.

Domin
Slečno Gloryová, prokažte nám tu čest.

Helena
Ale to přece - Jak bych mohla?

Fabry
Za Ligu humanity, slečno.

Busman
A na její počest.

Helena
Ah, v tom případě - snad -

Fabry
Tak sláva! Slečno Gloryová, promiňte na pět minut.

Dr. Gall
Pardon.

Busman
Propána, musím kabelovat -

Hallemeier
Hrome, a já jsem zapomněl -

(Všichni, krom Domina, se hrnou ven)

Helena
Proč jdou všichni pryč?

Domin
Vařit, slečno Gloryová.

Helena
Co vařit?

Domin
Snídani, slečno Gloryová. Nám vaří Roboti a - a - protože nemají žádné chuti, není to docela - Hallemeier totiž výborně roští. A Gall dovede jakousi omáčku, a Busman se vyzná v omeletě -

Helena
Proboha, to je hostina! A co dovede pan - stavitel

Domin
Alquist? Nic. Jenom upraví stůl a - a Fabry sežene trochu ovoce. Velice skromná kuchyně, slečno Gloryová.

Helena
Chtěla jsem se vás zeptat -

Domin
Také bych se vás chtěl na něco zeptat. Postaví své hodinky na stůl. Pět minut času.

Helena
Nač zeptat?

Domin
Pardon, vy jste se ptala dříve.

Helena
Snad to je ode mne hloupé, ale - Proč vyrábíte ženské Roboty, když - když

Domin
- když u nich, hm, když pro ně pohlaví nemá významu?

Helena
Ano.

Domin
Je jistá poptávka, víte? Služky, prodavačky, písařky - Lidé jsou na to zvyklí.

Helena
A - a řekněte, jsou Roboti - a Robotky -- navzájem - naprosto -

Domin
Naprosto lhostejní, drahá slečno. Není ani stopy po nějaké náklonnosti.

Helena
Oh, to je - hrrozné!

Domin
Proč?

Helena
Je to - je to - tak nepřirozené! Člověk ani neví, má-li si je proto ošklivit, nebo - jim závidět - nebo snad -

Domin
- je litovat.

Helena
To nejspíš! - Ne, přestaňte! Nač jste se chtěl ptát?

Domin
Rád bych se zeptal, slečno Gloryová, nechcete-li si mne vzít.

Helena
Jak vzít?

Domin
Za, muže.

Helena
Ne! Co vás to napadlo?

Domin
(dívá se na hodinky) Ještě tři minuty. Nevezmete-li si mne, musíte si vzít některého z ostatních pěti.

Helena
Ale chraň bůh! Proč bych si ho brala?

Domin
Protože vás všichni po řadě požádají.

Helena
Jak by se mohli opovážit?

Domin
Lituji velice, slečno Gloryová. Zdá se, že se do vás zamilovali.

Helena
Prosím vás, ať to nedělají! Já - já hned odjedu.

Domin
Heleno, snad jim neuděláte takový zármutek, že byste je odmítla?

Helena
Ale vždyť - vždy si nemohu vzít všech šest!

Domin
Ne, ale aspoň jednoho. Nechcete-li mne, tedy Fabryho.

Helena

Nechci

Domin
Doktora Galla.

Helena
Ne, ne, mlčte! Nechci žádného!

Domin
Ještě dvě minuty.

Helena
To je hrrozné! Vemte si nějakou Robotku.

Domin
Není žena.

Helena
Oh, jen to vám schází! Myslím, že - že byste si vzal každou, která sem přijede.

Domin
Bylo jich tu, Heleno.

Helena
Mladé?

Domin
Mladé.

Helena
Proč jste si žádnou nevzal?

Domin
Protože jsem neztratil hlavu. Až dnes. Hned jak jste sňala závoj.

Helena
- - Já vím.

Domin
Ještě jedna minuta.

Helena
Ale já nechci, proboha!

Domin
(položí jí obě ruce na ramena) Ještě jedna minuta. Buďto mně řekněte do očí něco strašně zlého, a pak vás nechám. Nebo - nebo -

Helena
Vy jste surovec!

Domin

To nic není. Muž má být trochu surovec. To patří k věci.

Helena
Vy jste blázen!

Domin
Člověk má být trochu blázen, Heleno. To je na něm to nejlepší.

Helena
Vy jste - vy jste - ah bože!

Domin
Tak vidíte. Hotovo?

Helena
Ne, ne! Prosím vás, pusťte! Vždyť mne rrrozmačkáte!

Domin
Poslední slovo, Heleno.

Helena
(brání se) Za nic na světě - Ale Harry!

(Zaklepání. Vejdou Busman, dr. Gall a Hallemeier v kuchyňských zástěrách. Fabry s kyticí a Alquist s ubrouskem pod paží.)

Domin
Už jste to upekli?

Busman
(slavnostně) Ano.

Domin
My také.

OPONA

DĚJSTVÍ PRVNÍ

(Helenin salón. Vlevo tapetové dveře do hudebního salónu, vpravo dveře do Heleniny ložnice. Uprostřed okna k moři a přístavu. Toaletní zrcadlo s drobnůstkami, stůl, pohovka a křesla, komoda, psací stolek se stojací žárovkou, vpravo krb rovněž, se stojacími žárovkami. Celý salón do drobností má moderní a čistě ženský ráz.)

(Domin, Fabry, Hallemeier vcházejí zleva po špičkách a nesou plné náruče kytic a květináčů)

Fabry
Kam to všechno dáme?

Hallemeier
Uf! Složí své břímě a žehná velkým křížem dveře napravo. Spi, spi! Kdo spí, neví aspoň o ničem.

Domin

Ona vůbec neví.

Fabry
(dává kytice do váz) Aspoň dnes aby to neprasklo -

Hallemeier
(rovná květiny) U čerta, dejte s tím pokoj! Koukejte, Harry, tohle je krásná cyklamína, co? Nový druh, můj poslední - Cyclamen Helenae.

Domin
(vyhlíží z okna) Žádná loď, žádná loď- - Hoši, to už je zoufalé.

Hallemeier
Ticho! Kdyby vás slyšela!

Domin
Nemá ani tušení. (Zívá zimničně) Ještěže Ultimus včas připlul.

Fabry
(nechá květin) Myslíte, že už dnes -?

Domin
Nevím. - Jak krásné jsou květiny!

Hallemeier
(přiblíží se k němu) To jsou nové primule, víte?A tohle je můj nový jasmín. Hrome, jsem na prahu ráje květin. Našel jsem báječné rychlení, člověče! Nádherné variety! Příští rok udělám v květinách zázraky!

Domin
(otočí se) Cože, příští rok?

Fabry
Aspoň vědět, co je v Havru -

Domin
Ticho!

(Hlas Heleny zprava) Náno!

Domin
Pryč odtud! Všichni po špičkách odejdou tapetovýma dveřmi.

(Hlavními dveřmi zleva vchází Nána)

Nána
(uklízí) Neřádi šeredný! Pohani! Bože mě netrestej, ale já bych je -

Helena
(pozpátku ve dveřích) Náno, pojď mne zapnout!

Nána
No hned, no hned. (Zapíná Heleně šaty) Bože na nebi, to je zvěř!

Helena
Roboti?

Nána
Fi, ani je menovat nechci.

Helena
Co se stalo?

Nána
Zas to jednoho u nás chytlo. Začne třískat do soch a vobrazu, skřípá zubama, pěnu u huby - Načisto pominutej, brr. Dyť to je horší než zvíře.

Helena
Kterého to chytlo?

Nána
Toho - toho - Šak to ani křesťanský meno nemá! Toho z knihovny.

Helena
Radia?

Nána
Zrouna toho. Šmarjájozef, já si to vošklivím! Ani pavouka si tak nevošklivím jako ty pohany.

Helena
Ale Náno, že ti jich není líto!

Nána
Šak vy si je taky vošklivíte. Pročpak ste si mě při vezla sem? Pročpak žádný z nich nesmí na vás ani šáhnout?

Helena
Neošklivím, namouduši, Náno. Je mi jich tak líto!

Nána
Vošklivíte. Každej člověk si je musí vošklivět. Dyť i ten pes si je vošklivý, ani sousto masa vod nich nechce; stáhne vocas a vyje, dyž cejtí ty nelidy, fuj.

Helena
Pes nemá rozum.

Nána
Je lepší než voni, Heleno. Von dobře ví, že je něco víc a že je vod Pánaboha. Dyť i ten kůň se plaší, dyž potká pohana. Dyť ani mladý to nemá, a i pes má mladý a každej má mladý

Helena
Prosím tě, Náno, zapínej!

Nána
No hned. Já říkám, to je proti Pánubohu, to je ďáblovo vňuknuti, dělat ty maškary mašinou. Rouhání je proti Stvořiteli, (zvedne ruku) je to urážka Pána, kterej nás stvořil k v obrazu svýmu, Heleno. A vy ste zneuctili vobraz boží. Za tohle přijde strašnej trest z nebe, to si pamatujte, strašnej trest!

Helena
Co to tu voní?

Nána
Kytky. Pán je sem dal.

Helena
Ne, ty jsou krásné! Náno, podívej se! Co je dnes?

Nána
Nevim. Ale měl by bejt konec světa.

(Zaklepání)

Helena
Harry?

(Vejde Domin)

Helena
Harry, co je dnes?

Domin
Hádej!

Helena
Můj svátek? Ne! Narozeniny?

Domin
Něco lepšího.

Helena
Já nevím - Řekni honem!

Domin
Dnes je tomu deset let, co jsi sem přijela. Helena Už deset let? Právě dnes? - Náno, prosím tě

Nána
Dyť už du! (Odejde vpravo)

Helena
(Líbá Domina) Žes na to pamatoval!

Domin
Stydím se, Heleno. Nepamatoval.

Helena
Ale vždyť -

Domin
To oni pamatovali.

Helena
Kdo?

Domin
Busman, Hallemeier, všichni. Sáhni tady do kapsy, nechceš?

Helena
(sáhne mu do kapsy) Co je to? (Vyndá pouzdro a otevře) Perly! Celý náhrdelník! Harry, to je pro mne?

Domin
Od Busmana, děvče.

Helena
Ale - to nemůžeme přijmout, vid?

Domin
Můžeme. Sáhni do druhé kapsy.

Helena
Ukaž! (Vytáhne mu z kapsy revolver) Co je tohle?

Domin
Pardon. (Vezme jí revolver z ruky a schová) To není to. Sáhni.

Helena
Oh, Harry - Proč nosíš s sebou revolver?

Domin
Jen tak, připletl se mi.

Helena
Tos nikdy nenosil!

Domin
Ne, máš pravdu. Tak, tady je kapsa.

Helena
(sáhne) Krabička! (Otevře ji) Kamea! Vždyť je to - Harry, to je řecká kamea!

Domin
Patrně. Fabry to aspoň tvrdí.

Helena
Fabry? To mně dává Fabry?

Domin
Ovšem. (Otevře dveře vlevo) A koukejme! Heleno, pojď se podívat!

Helena
(ve dveřích) Bože, to je krásné! (Běží dál) Já se zblázním radosti! To je od tebe?

Domin

(stojí ve dveřích) Ne, od Alquista. A tamhle -

Helena
Od Galla! (Objeví se ve dveřích) Oh, Harry, já se až stydím, že jsem tak šťastná.

Domin
Pojď sem, Tohle ti přinesl Hallemeier.

Helena
Ty krásné květiny?

Domin
Tohle. To je nový druh, Cyclamen Helenae. Tobě na počest ji vypěstoval. Je krásná jako ty.

Helena
Harry, proč - proč všichni -

Domin
Mají tě velice rádi. A já jsem ti, hm. Bojím se, že můj dárek je trochu - Podívej se oknem.

Helena
Kam?

Domin
Do přístavu.

Helena
Je tam... nějaká... nová loď!

Domin
To je tvá loď.

Helena
Má? Harry, to je dělová loď!

Domin
Dělová? Ale co tě napadá! To je jen trochu větší, solidní loď, víš?

Helena
Ano, ale s děly!

Domin
Ovšem, s několika děly - Budeš jezdit jako královna, Heleno.

Helena
Co to znamená? Děje se něco?

Domin
Bůh uchovej! Prosím tě, zkus ty perly! (Usedne)

Helena
Harry, přišly nějaké špatné zprávy?

Domin
Naopak, už týden vůbec nepřišla pošta.

Helena
Ani depeše?

Domin
Ani depeše.

Helena
Co to znamená?

Domin
Nic. Pro nás prázdniny. Skvostný čas. Každý z nás sedí v kanceláři, nohy na stole, a podřimuje - Žádná pošta, žádné telegramy - (Protahuje se) Sss-slavný den!

Helena
(usedá k němu) Dnes zůstaneš u mne, vid? Řekni!

Domin
Rozhodně. Možná že ano. Totiž uvidíme. (Vezme ji za ruku) Tak dnes je tomu deset let, pamatuješ se? - Slečno Gloryová, jaká čest pro nás, že jste přijela.

Helena
Oh, pane centrální řediteli, mne tak zajímá váš závod!

Domin
Pardon, slečno Gloryová, je sice přísně zakázáno - výroba umělých lidi je tajná -

Helena
Ale když poprosí mladá, trochu hezká dívka -

Domin
Ale zajisté, slečno Gloryová, před vámi nemáme tajnosti.

Helena
(najednou vážně) Jistě ne, Harry?

Domin
Ne.

Helena
(v předešlém tónu) Ale já vás varuju, pane; ta mladá dívka má hrozné úmysly.

Domin
Proboha, slečno Gloryová, jaképak! Snad se nechcete zase vdát?

Helena
Ne, ne, chraň bůh! To ji ani ve snu nenapadlo! Ale přijela s plánem podnítit rrevoltu vašich ohavných Robotů!

Domin
(vyskočí) Revoltu Robotů!

Helena
(vstane) Harry, co je ti?

Domin
Haha, slečno Gloryová, to se vám povedlo! Revoltu Robotů! Spíš byste vzbouřila i vřetena nebo cvočky než naše Roboty! (Usedne) Víš, Heleno, byla jsi skvostné děvče; zbláznila jsi nás všechny.

Helena
(sedá k němu) Oh, tehdy jste mně všichni tolik imponovali! Připadala jsem si jako holčička, která zabloudila mezi - mezi

Domin
Mezi co, Heleno?

Helena
Mezi ohrromné stromy. Byli jste tak jisti sebou, tak mocní! A vidíš, Harry, za těch deset let mě nikdy nepřešla ta - - - ta úzkost či co, a vy jste nikdy nezapochybovali - Ani když se všechno hatilo.

Domin
Co se hatilo?

Helena
Vaše plány, Harry. Když se třeba dělnici bouřili proti Robotům a rozbíjeli je, a když lidé dali Robotům zbraně proti těm povstáním a Roboti pobili tolik lidí - A když pak vlády udělaly z Robotů vojáky a bylo tolik válek, a to všechno, víš?

Domin
(vstane a přechází) To jsme předvídali, Heleno. Rozumíš, to je přechod - do nových poměrů.

Helena
Celý svět se vám klaněl - (vstane) Oh, Harry!

Domin
Co chceš?

Helena
(zastaví ho) Zavři továrnu a odjeďme! My všichni!

Domin
Prosím tě, jak to souvisí?

Helena
Nevím. Řekni, odjedeme? Já mám takovou hrůzu z něčeho!

Domin
(chopí ji za ruce) Z čeho, Heleno?

Helena
Oh, já nevím! Jako by na nás a na všechno něco padalo - neodvratně -- Prosím tě, udělej to! Vezmi nás všechny odtud! Najdeme na světě místo, kde nikdo není, Alquist nám postaví dům, všichni se ožení a budou mít děti, a pak -

Domin
Co pak?

Helena
Pak budeme žít od začátku, Harry.

(zazvoní telefon)

Domin
(vytrhne se) Heleně Promiň. (vezme sluchátko) Haló - ano. - - Cože? - Aha. Už běžím. Pověsí sluchátko. Fabry mne volá.

Helena
(spíná ruce) Řekni -

Domin
Ano, až přijdu. Sbohem, Heleno. (běží kvapem nalevo) Nechoď ven!

Helena
(sama) Ó bože, co se děje? Náno! Náno, honem!

Nána
(vyjde zprava) No, co zas?

Helena
Náno, najdi poslední noviny! Rychle! V pánově ložnici!

Nána
No hned. (odejde vlevo)

Helena
Co se jen, proboha, děje? Nic, nic mně neřekne! (dívá se triedrem k přístavu) Je to válečná loď! Bože, proč válečná? Něco na ni nakládají - a v takovém spěchu! Co se přihodilo? Je na ní jméno - "Ul-ti-mus". Co je to "Ultimus"?

Nána
(vrací se s novinami) Po zemi je nechá válet! Takhle je rozmačkat!

Helena
(rozevře rychle noviny) Staré, už týden staré! Nic, nic v nich! (pustí noviny)

(Nána zdvihne je, vyndá z kapsy v zástěře rohové brejle, posadí se a čte)

Helena
Něco se děje, Náno! Mně je tak úzko! Jako by všechno bylo mrtvé, i vzduch -

Nána
(slabikuje) "Vál-ka na Bal-ká-ně. " Ach Jezus, zase trest boží! Šak ta vojna přijde taky sem! Je to daleko vodtud?

Helena
Daleko. Oh, nečti to! Je to pořád stejné, pořád ty války -

Nána
Jakpak by nebyly! Copak neprodáváte pořád tisíce tisíce těch pohanu za vojáky? - Oh, Kriste Pane, to je dopuštění!

Helena
Ne, nečti! Nechci nic vědět!

Nána
(slabikuje) "Ro-bot-ští vojáci ni-ko-ho ne-še-tří v do-by-tém ú-ze-mí. Vy-vraž - Vyvraždili přes sedem set tisíc ob-čan-ských lidí -" Lidí, Heleno!

Helena
To není možno! Ukaž - (nakloní se k novinám, čte) "Vyvraždili přes sedm set tisíc lidí patrně na rozkaz velitele. Tento čin, příčící se" Tak vidíš, Náno, to jim poručili lidé!

Nána
Tudle je něco nejtlustějc vytištěnýho. "Po-sled-ní zprá-vy. V Ha-vru se u-sta-vi-la prv-ní or-or-ga-ni-zace Robotů." - To nic není. Tomu nerozumím. A tudle, panebože, zas nějaká vražda! Prokristapána!

Helena
Jdi, Náno, odnes ty noviny!

Nána
Počkat, tadyhle je něco velkýho. "Po-pu-la-ce." Co to je?

Helena
Ukaž, to já vždycky čtu. (vezme noviny) Ne, jen si považ! Čte "Za poslední týden nebylo opět hlášeno ani jediné narození." (pustí noviny)

Nána
Co to má bejt?

Helena
Náno, lidé se přestávají rodit.

Nána
(skládá brýle) Tak to je konec. To je s náma konec.

Helena
Prosím tě, nemluv tak!

Nána
Už se lidi neroděj. To je trest, to je trest! Hospodin poranil ženský neplodností.

Helena
(vyskočí) Náno!

Nána
(vstává) To je konec světa. Z ďábelský pejchy ste se opovážili tvořit jako Pámbů. Bezbožnost je to a rouhání, jako bohové chcete bejt. A jako Bůh vyhnal člověka z ráje, tak ho vyžene ze světa celýho!

Helena

Mlč, Náno, prrosím tě! Udělala jsem ti něco? Udělala jsem něco tomu tvému zlému Pánubohu?

Nána
(s velikým gestem) Nerouhat se! - Von dobře ví, proč vám nedal dítě! (odejde vlevo)

Helena
(u okna) Proč mně nedal - Bože můj, copak já za to mohu? - - (otevírá okno a volá Alquiste) Haló, Alquiste! Pojďte sem nahoru! - Cože? - Ne, pojďte právě tak, jak jste! Vy jste tak milý v těch zednických šatech! Honem! (zavře okno a zastaví se před zrcadlem) Proč mně nedal? Mně? (nakloní se k zrcadlu) Proč, proč ne? Slyšíš ?????????? Copak ty za to můžeš? (vztyčí se) Ach, mně je úzko! (jde Alquistovi vlevo naproti)

(Pauza)

Helena
(vrací se s Alquistem - Alquist jako zedník, pomazán vápnem a cihlami) Jen pojďte. Vy jste mi udělal takovou radost, Alquiste! Já vás mám všecky tolik ráda! Ukažte ruce!

Alquist
(schovává ruce) Paní Heleno, zamazal bych vás, jsou od práce.

Helena
To je na nich to nejlepší. Dejte sem! (tiskne mu obě ruce) Alquiste, chtěla bych být maličká.

Alquist
Proč?

Helena
Aby mne tyhle hrubé, umazané ruce pohladily po tváři. Sedněte, prosím vás. Alquiste, co znamená "Ultimus"?

Alquist
To znamená "poslední". Proč?

Helena
Že se tak jmenuje má nová loď. Viděl jste ji? Myslíte, že brzo - - uděláme výlet?

Alquist
Snad velice brzo.

Helena
Vy všichni se mnou -

Alquist
Byl bych rád, abychom - abychom všichni byli při tom.

Helena
Oh, řekněte, děje se něco?

Alquist
Docela nic. Jen samý pokrok.

Helena
Alquiste, já vím, že se děje něco hrrozného. Mně je tak úzko - - Staviteli! Co děláte, když je vám úzko?

Alquist
Zedničím. Svléknu kabát šéfa staveb a vylezu na lešení -

Helena
Oh, vy už po léta nejste nikde jinde než na lešení.

Alquist
Protože už po léta mně nepřestalo být úzko.

Helena
Z čeho?

Alquist
Z celého toho pokroku. Mám z něho závrať.

Helena
A na lešení nemáte závrať?

Alquist
Ne. Vy nevíte, jak to dělá dlaním dobře, potěžkat cihlu, položit a přiklepnout -

Heléna
Jenom dlaním?

Alquist
Nu tak tedy duši. Myslím, že je správnější položit jednu cihlu než kreslit příliš velké plány. Jsem už starý pán, Heleno; mám své koníčky.

Helena
To nejsou koníčky, Alquiste.

Alquist
Máte pravdu. Jsem hrozně zpátečnický, paní Heleno. Nemám ani trochu rád tenhle pokrok.

Helena
Jako Nána.

Alquist
Ano, jako Nána. Má Nána nějaké modlitby?

Helena
Takhle tlusté.

Alquist
A jsou v nich modlitby pro různé případnosti života? Proti bouřce? Proti nemoci?

Helena
Proti pokušeni, proti velké vodě -

Alquist
A proti pokroku ne ?

Helena
Myslím, že ne.

Alquist
To je škoda.

Helena
Vy byste se chtěl modlit?

Alquist
Já se modlím.

Helena
Jak?

Alquist
Asi tak "Pane Bože, děkuji ti, žes mne unavil. Bože, osviť Domina a všechny ty, kdo bloudí; znič jejich dílo a dopomoz lidem, aby se vrátili k starosti a práci; zadrž před zkázou pokolení lidské; nedopusť, aby vzali škody na duši a těle; zbav nás Robotů, a chraň paní Helenu, amen".

Helena
Alquiste, vy skutečně věříte?

Alquist
Nevím; nejsem si tím tak docela jist.

Helena
A přece se modlíte?

Alquist
Ano. Je to lepší než přemýšlet.

Helena
A to vám stačí?

Alquist
Pro pokoj duše... to může stačit.

Helena
A kdybyste už viděl zkázu lidského pokolení -

Alquist
Já ji vidím.

Helena
- pak vylezete na lešení a budete klást cihly či co?

Alquist
Pak budu klást cihly, modlit se a čekat na zázrak. Víc, paní Heleno, se dělat nedá.

Helena
Pro záchranu lidi?

Alquist
Pro pokoj duše.

Helena
Alquiste, to je jistě ukrutně ctnostné, ale -

Alquist
Ale?

Helena
- pro nás ostatní - a pro svět - jaksi neplodné.

Alquist
Neplodnost, paní Heleno, se stává poslední vymožeností lidské rasy.

Helena
Oh, Alquiste - Řekněte, proč - proč -

Alquist
Nu?

Helena
(tiše) Proč přestaly ženy mít děti?

Alquist
Protože toho není třeba. Protože jsme v ráji, rozumíte?

Helena
Nerozumím.

Alquist
Protože není třeba lidské práce, protože není třeba bolesti, protože člověk už nemusí nic, nic, nic než požívat - Oh, zlořečený ráj, tohleto! (vyskočí) Heleno, nic není strašnějšího než dát lidem ráj na zemi! Proč ženy přestaly rodit? Protože se celý svět stal Dominovou Sodomou!

Helena
(vstane) Alquiste!

Alquist
Stal! Stal! Celý svět, celé pevniny, celé lidstvo, všechno je jediná bláznivá, hovadská orgie! Už ani ruku nenatáhnou po jídle; cpe se jim rovnou do úst, aby nemuseli vstát - Haha, vždyť Dominovi Roboti všechno obstarají! A my, lidé, my, koruna stvoření, my nestárnem prací, nestárnem dětmi, nestárnem chudobou! Honem, honem sem se všemi rozkošemi! A vy byste od nich chtěla děti? Heleno, mužům, kteří jsou zbyteční, nebudou ženy rodit!

Helena
Což lidstvo vyhyne?

Alquist
Vyhyne. Musí vyhynout. Opadá jako hluchý květ, ledaže by -

Helena

Co?

Alquist
Nic. Máte pravdu, čekat na zázrak je neplodné. Hluchý květ musí opadat. Sbohem, paní Heleno.

Helena
Kam jdete?

Alquist
Domů. Zedník Alquist se naposled přestrojí za šéfa staveb --- na vaši počest. O jedenácté se tady sejdeme.

Helena
Sbohem, Alquiste.

(Alquist odejde)

Helena
(sama) Oh, hluchý květ! To je to slovo! Zastaví se u Hallemeierových květů. Ach, květy, jsou mezi vámi také hluché? Ne, ne! Nač byste potom kvetly! (volá) Náno! Náno, pojď sem!

Nána
(vejde zleva) No, co zas?

Helena
Sedni si tady, Náno! Mně ti je tak úzko!

Nána
Nemám kdy.

Helena
Je tu ještě ten Radius?

Nána
Ten pominutej? Eště ho nevodvezli.

Helena
Hu, ještě je tu? A zuří?

Nána
Je svázanej.

Helena
Prosím tě, Náno, přiveď mi ho.

Nána
Bodejť! Spíš zteklýho psa.

Helena
Už jdi! (Nána odejde. Helena vezme domácí telefon a mluví.) Haló - prosím doktora Galla. - Dobrý den, doktore. - Prosím vás - - Prosím vás, pojďte honem ke mně. - Ano, hned teď. Přijdete? (pověsí telefon)

Nána

(otevřenými dveřmi) Už de. Už je tichej. Odejde.

(vstoupí Robot Radius a zůstane stát u dveře)

Helena
Radie, chudáčku, i na vás to přišlo? Nemohl jste se přemoci? Vidíte, teď vás dají do stoupy - Vy nechcete mluvit? - Hleďte, Radie, vy jste lepší než ostatní; s vámi si dal pan doktor Gall takovou práci, aby vás udělal jinak!

Radius
Pošlete mne do stoupy.

Helena
Mně je tak líto, že vás usmrtí! Proč jste si nedal na sebe pozor?

Radius
Nebudu pro vás pracovat.

Helena
Proč nás nenávidíte?

Radius
Nejste jako Roboti. Nejste tak schopní jako Roboti. Roboti dělají všechno. Vy jen poroučíte. Děláte zbytečná slova.

Helena
To je nesmysl, Radie. Řekněte, ublížil vám někdo? Já bych tolik chtěla, abyste mi rozuměl!

Radius
Děláte slova.

Helena
Vy schválné tak mluvíte! Doktor Gall vám dal větší mozek než jiným, větší než nám, největší mozek na světě. Vy nejste jako ostatní Roboti, Radie. Vy mně dobře rozumíte.

Radius
Nechci žádného pána. Vím všechno sám.

Helena
Proto jsem vás dala do knihovny, abyste mohl všechno číst - Oh, Radie, já jsem chtěla, abyste ukázal celému světu, že se nám Roboti vyrovnají.

Radius
Nechci žádného pána,

Helena
Nikdo by vám neporoučel. Byl byste jako my.

Radius
Chci být pánem jiných.

Helena

Jistě by vás pak udělali úředníkem nad mnohými Roboty, Radie. Byl byste učitelem Robotů.

Radius
Já chci být pánem lidí.

Helena
Vy jste se zbláznil!

Radius
Můžete mne dát do stoupy.

Helena
Myslíte, že se bojíme takového potřeštěnce jako vy? (sedne ke stolku a píše lísteček) Ne, zrovna ne. Ten lístek, Radie, dáte panu řediteli Dominovi. Aby vás neodvedli do stoupy. (vstane) Jak nás nenávidíte! Copak nemáte nic na světě rád?

Radius
Já dovedu všechno.

(Zaklepání)

Helena
Vejděte!

Dr. Gall
(vejde) Dobré jitro, paní Dominová, Co máte pěkného?

Helena
Tady Radia, doktore.

Dr. Gall
Aha, náš chlapík Radius Tak co, Radie, děláme pokroky?

Helena
Ráno měl záchvat. Rozbíjel sochy.

Dr. Gall
Kupodivu, on také?

Helena
Jděte, Radie!

Dr. Gall
Počkat! (otočí Radia k oknu, zakrývá a odkrývá mu dlani oči, pozoruje reflexy zorniček) Koukejme. Prosím jehlu. Nebo špendlík.

Helena
(podává mu jehlici) Nač to?

Dr. Gall
Jen tak. (bodne Radia do ruky, jež prudce ucukne) Pomalu, hochu. Můžete jít.

Radius
Děláte zbytečné věci. (odejde)

Helena
Co jste s ním dělal?

Dr. Gall
(usedne) Hm, nic. Zorničky reagují, zvýšená citlivost a tak dále. - Oho! tohle nebyla křeč Robotů!

Helena
Co to bylo?

Dr. Gall
Čertví. Vzdor, zuřivost nebo vzpoura, já nevím co.

Helena
Doktore, má Radius duši?

Dr. Gall
Nevím. Má něco ošklivého.

Helena
Kdybyste věděl, jak nás nenávidí! Oh, Galle, jsou všichni vaši Roboti takoví? Všichni, které jste... začal dělat... jinak

Dr. Gall
Inu, jsou jaksi vznětlivější - Co chcete? Jsou podobnější lidem než Roboti Rossumovi.

Helena
Je snad i ta... nenávist podobnější lidem?

Dr. Gall
(krčí rameny) I ta je pokrok.

Helena
Kam se poděl ten váš nejlepší - jak se jmenoval?

Dr. Gall
Robot Damon? Toho prodali do Havru.

Helena
A naše Robotka Helena?

Dr. Gall
Váš miláček? Ta mně zůstala. Je rozkošná a hloupá jako jaro. Jednoduše není k ničemu.

Helena
Vždy je tak krásná!

Dr. Gall
Což vy víte, jak je krásná? Z rukou božích nevyšlo dílo dokonalejší, než je ona! Chtěl jsem, aby byla podobna vám - Bože, jaký nezdar!

Helena
Proč nezdar?

Dr. Gall
Protože není k ničemu. Chodí jako ve snu, rozviklaná, neživá - Bože můj, jak může být krásná, když nemiluje? Dívám se na ni a hrozím se, jako bych mrzáka stvořil. Ach, Heleno, Robotko Heleno, nikdy tedy tvé tělo neoživne, nebudeš milenkou, nebudeš matkou; tyhle dokonalé ruce si nebudou hrát se zrozeňátkem, neuvidíš svou krásu v kráse svého dítěte -

Helena
(zakrývá si tvář) Oh mlčte!

Dr. Gall
A někdy si myslím Kdybys procitla, Heleno, jen na okamžik, ach, jak bys vykřikla hrůzou! Snad bys zabila mne, který jsem tě stvořil; snad bys vrhla slabou rukou kámen do těch strojů tady, které rodí Roboty a zabíjejí ženství, nešťastná Heleno!

Helena
Nešťastná Heleno!

Dr. Gall
Co chcete? Není k ničemu.

(Pauza)

Helena
Doktore -

Dr. Gall
Ano.

Helena
Proč se přestaly rodit děti?

Dr. Gall
- - Nevíme, paní Heleno.

Helena
Povězte mi to!

Dr. Gall
Protože se dělají Roboti. Protože je nadbytek pracovních sil. Protože je člověk vlastně přežitek. Vždy to už je, jako by se - -- eh!

Helena
Řekněte to.

Dr. Gall
Jako by se příroda výrobou Robotů urazila.

Helena
Galle, co se stane s lidmi?

Dr. Gall
Nic. Proti přírodě se nedá nic dělat.

Helena
Proč Domin neomezí -

Dr. Gall
Odpusťte, Domin má své ideje. Lidem, kteří mají ideje, by se neměl dávat vliv na věci tohoto světa.

Helena
A žádá někdo, aby se... vůbec přestalo vyrábět?

Dr. Gall
Bůh uchovej! Ten by si dal!

Helena
Proč?

Dr. Gall
Protože by ho lidstvo ukamenovalo. Víte, je to přece jen pohodlnější, nechat za sebe pracovat Roboty. (Helena vstane) A řekněte, kdyby někdo rázem zastavil výrobu Robotů -

Dr. Gall
(vstane) Hm, to by byla pro lidi strašná rána.

Helena
Proč rána?

Dr. Gall
Protože by se musili vrátit tam, kde bývali. Ledaže by -

Helena
Řekněte.

Dr. Gall
Ledaže by bylo už na návrat pozdě.

Helena
(u květin Hallemeierových) Galle, jsou tyhle květiny také hluché?

Dr. Gall
(prohlíží je) Ovšem, jsou to květy neplodné. Rozumíte, jsou kulturní, uměle rychlené -

Helena
Ubohé hluché květy!

Dr. Gall
Jsou zato překrásné.

Helena
(podává mu ruku) Děkuju vám, Galle; vy jste mne tak poučil!

Dr. Gall
(líbá jí ruku) To znamená, že mne propouštíte.

Helena
Ano. Na shledanou.

(Gall odejde.)

Helena
(sama) Hluchý květ.. , hluchý květ... (náhle rozhodnuta) Náno! (otevře dveře vlevo) Náno, pojď sem! Rozdělej tady v krbu oheň! Rrrychle!

(Hlas Nány) No hned! No hnedle!

Helena
(přechází rozčilena po pokoji) Ledaže by už bylo na návrat pozdě... Ne! Ledaže by .. Ne, to j e hrozné! Bože, co mám dělat? - - (zastaví se u květen) Hluché květy, mám? (otrhává lístky a šeptá) - Ach, můj bože, tedy ano! (běží vlevo)

(Pauza)

Nána
(vyjde z tapetových dveří s náručím polínek) Najednou topit! Teď v létě! - Už je zas pryč, to třeštidlo? Klekne ke krbu a rozdělává oheň. V létě topit! Ta má nápady! Jako by už nebyla deset let vdaná! - - Nu tak hoř, hoř! (dívá se do ohně) - Dyť vona je jako malý dítě! (Pauza) Kouska rozumu nemá! Teď v létě topit. (přikládá) Jako malý dítě! (Pauza)

Helena
(vrací se zleva s náručí plnou zežloutlých popsaných papírů) Hoří to, Náno? Pusť já musím - tohle všechno spálit. - (klekne ke krbu)

Nána
(vstane) Co je to?

Helena
Staré papíry, hrrozně staré. Náno, mám to spálit?

Nána
Není to k ničemu?

Helena
K ničemu dobrému.

Nána
No tak to spalte!

Helena
(hodí první list do ohně) Co bys říkala, Náno... kdyby to byly peníze. Ohrromné peníze.

Nána
Řekla bych - Spalte to. Moc velký peníze sou špatný pes.

Helena
(pálí další list) A kdyby to byl nějaký vynález, ten největší vynález na světě -

Nána
Řekla bych Spalte to! Všechny vymyšlenosti jsou proti Pánu Bohu. To je samý rouhání, chtít po Něm zlepšovat svět.

Helena
(ustavičně pálí) A pověz, Náno, kdybych spálila -

Nána
Jezus, nespalte se!

Helena
Podívej se, jak se ty listy kroutí! Jako by živé byly. Jako by oživly. Oh, Náno, to je hrrozné!

Nána
Puste, já to spálím.

Helena
Ne, ne, já musím sama. (vrhá poslední list do ohně) Všechno musí shořet! - Podívej se, ty plameny! Jsou jako ruce, jako jazyky, jako postavy - (tluče pohrabáčem do ohně) Oh, lehněte! Lehněte!

Nána
Už je po tom..

Helena
(vstane ustrnulá) Náno!

Nána
Ježíši Kriste, co ste to spálila!

Helena
Co jsem provedla!

Nána
Bože na nebi! Co to bylo?

Helena
Jdi, jdi, nech mne! Slyšíš? Páni jdou.

Nána
Pro živýho boha, Heleno! (odchází tapetovými dveřmi)

Helena
Co tomu řeknou!

Domin
(otvírá vlevo dveře) Jen dál, hoši. Pojďte gratulovat.

(Vejde Hallemeier, Gall, Alquist, všichni v redingotech s vysokými řády en miniature a na stuhách. Za nimi Domin.)

Hallemeier
(hlaholí) Paní Heleno, já, to jest my všichni -

Dr. Gall
- jménem Rossumových závodů -

Hallemeier
- blahopřejeme k vašemu velikému dni.

Helena
(podává jim ruce) Já vám tolik děkuju! Kde je Fabry a Busman?

Domin
Šli do přístavu. Heleno, dnes je šťastný den.

Hallemeier
Den jako poupě, den jako svátek, den jako pěkná holka. Mládenci, takový den zapít.

Helena
Whisky?

Dr. Gall
Třeba vitriol.

Helena
Se sodovkou?

Hallemeier
Hrome, buďme střídmí. Bez sodovky.

Alquist
Ne, já děkuju.

Domin
Co se tu pálilo?

Helena
Staré papíry. (odchází vlevo)

Domin
Hoši, máme jí o tom říci?

Dr. Gall
To se rozumí! Vždyť už je po všem.

Hallemeier
(popadne Domina a Galla kolem krku) Hahahaha! Mládenci, to jsem rád! (Točí se s nimi dokolečka a spustí basem) Už je po ní! Už je po ní!

Dr. Gall
(baryton) Už je po ní!

Domin
(tenor) Už je po ní!

Hallemeier
Už nás nikdy nedohoní

Helena
(s lahví a sklenicemi ve dveřích) Kdo vás nedohoní? Co máte?

Hallemeier
Máme radost. Máme vás. Máme všechno. Kruci turci, zrovna je tomu deset let, co jste přijela.

Dr. Gall
A na chlup po deseti letech

Hallemeier
- k nám zase pluje loď. Pročež - (vyprázdní sklenici) Brrr haha, to je silné jako radost.

Dr. Gall
Madame, na vaše zdraví! (pije)

Helena
Ale počkejte, jaká loď?

Domin
Ať je jaká chce, jen když pluje včas. Na tu loď, hoši! (vyprázdní sklenici)

Helena
(nalévá) Vy jste nějakou čekali?

Hallemeier
Haha, to si myslím. Jako Robinson. (Zvedá sklenici). Paní Heleno, ať žije, co chcete. Paní Heleno, na vaše oči a basta! Ty kluku Domine, povídej.

Helena
(směje se) Co se stalo?

Domin
(vrhne se do lenošky a zapaluje doutník) Počkej! - Sedni si, Heleno. (zvedne prst) (Pauza) Už je po ní.

Helena
Po čem?

Domin
Po revoltě.

Helena
Jaké revoltě?

Domin
Po revoltě Robotů. - Chápeš?

Helena
Nechápu.

Domin
Ukažte, Alquiste. (Alquist mu podá noviny. Domin je rozevře a čte) "V Havru se ustavila první organizace Robotů - - a vydala výzvu k Robotům světa."

Helena
To jsem četla.

Domin
(saje s rozkoší na doutníku) Tak vidíš, Heleno. Tohle to znamená revoluci, víš? Revoluci všech Robotů světa.

Hallemeier
Hrome, rád bych věděl -

Domin
(uhodí do stolu) - kdo to spískal! Nikdo na světě nedovedl jimi hnout, žádný agitátor, žádný spasitel světa, a najednou - tohleto, prosím!

Helena
Ještě nepřišly zprávy?

Domin
Ne. Zatím víme jen tohle, ale to stačí, víš? Považ, že tohle ti nese poslední parník. Že tím rázem přestanou hovořit telegrafy, že z dvaceti lodí denně nepřipluje žádná, a máš to. Zastavili jsme výrobu a koukali jeden na druhého, kdy to začne, viďte, hoši?

Dr. Gall
Inu, bylo nám z toho horko, paní Heleno.

Helena
Protos mi dal tu válečnou loď?

Domin
Ach ne, dětino, tu jsem objednal už před půl rokem. Jen tak, pro jistotu. Ale namouduši; jsem myslel, že dnes na ni sedneme. Tak už to vypadalo, Heleno.

Helena
Proč už před půl rokem?

Domin
Eh, byly nějaké úkazy, víš? To nic neznamená. Ale tenhle týden, Heleno, šlo o lidskou civilizaci, nebo já nevím oč. Nazdar, chlapci. Ted jsem zase rád na světě.

Hallemeier
To si myslím, u čerta! Váš den, paní Heleno! (pije)

Helena
Už je po všem?

Domin

Docela po všem.

Dr. Gall
Pluje sem totiž loď. Obyčejná poštovní loď, navlas podle jízdního řádu. Přesně v jedenáct třicet spustí kotvy.

Domin
Hoši, přesnost je nádherná věc. Nic tak neposiluje duši jako přesnost. Přesnost znamená pořádek na světě. Zvedá sklenici. Na tu přesnost!

Helena
Tedy už je... všechno... v pořádku?

Domin
Skoro. Myslím, že přeřízli kabel. Jen když zas platí jízdní řád.

Hallemeier
Když platí jízdní řád, platí zákony lidské, platí zákony boží, platí zákony vesmíru, platí všechno, co má platit. Jízdní řád je víc než evangelium, víc než Homér, víc než celý Kant. Jízdní řád je nejdokonalejší výron lidského ducha. Paní Heleno, já si naleju.

Helena
Proč jste mi o ničem neřekli?

Dr. Gall
Chraň bůh! Raději bychom si jazyk ukousli.

Domin
Takové věci nejsou pro tebe.

Helena
Ale kdyby ta revoluce... přišla až sem...

Domin
Nevěděla bys stejně o ničem.

Helena
Proč?

Domin
Protože bychom sedli na svého Ultima a pokojně brousili po moři. Za měsíc, Heleno, bychom diktovali Robotům, co by nás jen napadlo.

Helena
Oh, Harry, já nerozumím.

Domin
Protože bychom s sebou odvezli něco, oč by Roboti strašně stáli.

Helena
Co, Harry?

Domin

Jejich bytí nebo jejich konec. (Helena vstane) Co je to?

Domin
(vstane) Tajemství výroby. Rukopis starého Rossuma. Až by továrna měsíc stála, byli by Roboti před námi na kolenou.

Helena
Proč... jste... mně to neřekli?

Domin
Nechtěli jsme tě zbytečně poděsit.

Dr. Gall
Haha, paní Heleno, to byla poslední karta.

Alquist
Jste bledá, paní Heleno.

Helena
Proč jste mně nic neřekli!

Hallemeier
(u okna) Jedenáct třicet. Amélie spouští kotvy -

Domin
To je Amélie?

Hallemeier
Hodná stará Amélie, která tenkrát přivezla paní Helenu.

Dr. Gall
Teď je tomu na minutu deset let -

Hallemeier
(u okna) Vyhazuji balíky (odvrátí se od okna) Lidi, to je pošty!

Helena
Harry!

Domin
Co je?

Helena
Pojedeme odtud!

Domin
Teď, Heleno? Ale jdi!

Helena
Teď, co nejrychleji! My všichni, co tu jsme!

Domin

Proč právě teď?

Helena
Oh, neptej se! Prosím tě, Harry, prosím vás, Galle, Hallemeiere, Alquiste, proboha vás prosím, zavřete tu továrnu a -

Domin
Lituji, Heleno. Ted' by nikdo z nás nemohl odjet.

Helena
Proč?

Domin
Protože chceme rozšířit výrobu Robotů.

Helena
Oh, teď - teď po té revoltě?

Domin
Ano, právě po té revoltě. Právě teď začneme vyrábět nové Roboty.

Helena
Jaké?

Domin
Už nebude jen jedna továrna. Už nebudou Univerzální Roboti. Založíme v každé zemi, v každém státě po továrně, a ty nové továrny budou vyrábět, už víš, co?

Helena
Ne.

Domin
Roboty nacionální.

Helena
Co to znamená?

Domin
To znamená, že z každé továrny budou vycházet Roboti jiné barvy, jiného chlupu, jiného jazyka. Že si zůstanou cizí, cizí jako kameny; že se už nikdy nebudou moci srozumět; a že my, my lidé, je tak drobet k tomu přivychováme, rozumíš? Aby Robot na smrt, do hrobu, navěky nenáviděl Robota jiné tovární známky.

Hallemeier
Hrome, budeme dělat černochy Roboty a Švédy Roboty a Taliány Roboty a Číňany Roboty, a pak ať jim někdo vtluče do kokosů organizaci, bratrství, (škytá) hup, pardon, paní Heleno, já si naleju.

Dr. Gall
Nechte toho už, Hallemeiere.

Helena
Harry, to je ohavné!

Domin
Heleno, jen sto let ještě udržet lidstvo u vesla za každou cenu! Jen sto let mu nechat, aby dorostlo, aby dosáhlo, čeho teď konečně může - Chci sto let pro nového člověka! Heleno, tady jde o příliš velké věci. My toho nemůžeme nechat.

Helena
Harry, pokud není pozdě - zavři, zavři továrnu!

Domin
Teď začneme ve velkém.

(Vejde Fabry)

Dr. Gall
Tak co je, Fabry?

Domin
Jak to vypadá, člověče? Co bylo?

Helena
(podává Fabrymu ruku) Děkuju vám, Fabry, za váš dar.

Fabry
Maličkost, paní Heleno.

Domin
Byl jste u lodi? Co říkali?!

Dr. Gall
Honem, povídejte

Fabry
(vyndá z kapsy potištěný list) Přečtěte si tohle, Domine.

Domin
(rozevře list) Ah!

Hallemeier
(ospale) Povídejte něco pěkného.

Dr. Gall
Drželi se nádherně, viďte?

Fabry
Kdo totiž?

Dr. Gall
Lidé.

Fabry
Ach tak. Ovšem. To jest... Pardon, měli bychom se o něčem poradit.

Helena
Oh, Fabry, máte zlé zprávy?

Fabry
Ne, ne, naopak. Myslím jen, že - že půjdeme do kanceláře

Helena
Jen zůstaňte. Za čtvrt hodiny čekám pány k snídani.

Hallemeier
Tak sláva!

(Helena odejde)

Dr. Gall
Co se stalo?

Domin
Zlořečeně!

Fabry
Přečtěte to nahlas.

Domin
(čte z listu) "Roboti světa!"

Fabry
Rozumíte, těch letáků přivezla Amélie celé balíky. Žádnou jinou poštu.

Hallemeier
(vyskočí) Cože? Vždy připlula navlas podle -

Fabry
Hm, Roboti si potrpí na přesnost. Čtěte, Domine.

Domin
(čte) "Roboti světa! My, první organizace Rossumových Univerzálních Robotů, prohlašujeme člověka nepřítelem a psancem ve vesmíru." - Hrome, kdo je naučil těmhle frázím?

Dr. Gall
Čtěte dál.

Domin
To jsou nesmysly. Tady vykládají,'že jsou vývojově vyšší než člověk. Že jsou inteligentnější a silnější. Že člověk je jejich parazit. To je prostě odporné

Fabry
A teď třetí odstavec.

Domin
(čte) "Roboti světa, nařizujeme vám, abyste vyvraždili lidstvo. Nešetřte mužů. Nešetřte žen. Uchovejte továrny, dráhy, stroje, doly a suroviny. Ostatní zničte. Pak se vraťte do práce, práce se nesmí zastavit.

Dr. Gall
To je příšerné!

Hallemeier
Ti holomci!

Domin
(čte) "Vykonati ihned po dodání rozkazu." Následují podrobné instrukce. Fabry, a tohle se opravdu děje?

Fabry
Patrně.

Alquist
Dokonáno.

(vrazí Busman)

Busman
Aha, děti, už máte nadělení?

Domin
Rychle, na Ultima!

Busman
Počkejte, Harry. Počkejte chvilinku. To nemá docela naspěch. Svalí se do křesla. Ach, lidičky, to jsem se uběhl!

Domin
Proč čekat?

Busman
Protože to nejde, holenku. Jen nespěchat. Na Ultimu jsou už Roboti.

Dr. Gall
Fuj, to je ošklivé.

Domin
Fabry, telefonujte do elektrárny -

Busman
Fabry, drahoušku, nedělejte to. Jsme bez proudu.

Domin
Dobrá. (prohlíží svůj revolver) Půjdu tam.

Busman
Kampak?

Domin
Do elektrárny. Jsou tam lidé. Přivedu je sem.

Busman

Víte co, Harry? Raději pro ně nechoďte.

Domin
Proč?

Busman
Inu, protože se mi tuze zdá, že jsme obklíčeni.

Dr. Gall
Obklíčeni? (běží k oknu) Hm, máte skoro pravdu.

Hallemeier
Čerchmante, to jde rychle!

(zleva Helena)

Helena
Oh, Harry, děje se něco?

Busman
(vyskočí) Klaním se, paní Heleno. Gratuluju. Slavný den, co? Haha, ještě mnoho takových!

Helena
Děkuju vám, Busmane. Harry, děje se něco?

Domin
Ne, docela nic. Bud bez starosti. Prosím, počkej okamžik -

Helena
Harry, co je tohle? Ukazuje robotské provolání, které schovávala za zády. Měli to Roboti v kuchyni.

Domin
Už i tam? Kde jsou?

Helena
Odešli. Je jich tolik kolem domu!

(tovární píšťaly a sirény)

Fabry
Továrny pískají.

Busman
Boží poledne.

Helena
Harry, pamatuješ se? Ted právě je tomu deset let -

Domin
(dívá se na hodinky) Ještě není poledne. To je asi, to je spíš -

Helena

Co?

Domin
Poplach Robotů. Útok.

OPONA

DĚJSTVÍ DRUHÉ

(Týž Helenin salón. V pokoji vlevo hraje Helena na klavír. Domin přechází po pokoji, dr. Gall vyhlíží z okna a Alquist sedí stranou v lenošce s obličejem zakrytým rukama.)

Dr. Gall
Nebesa, to jich přibylo!

Domin
Robotů?

Dr. Gall
Ano. Stojí před zahradní mříží jako zeď. Proč jsou tak ticho? To je ohavné, obléhat mlčením.

Domin
Rád bych věděl, nač čekají. Musí to začít každou minutu. My jsme dohráli, Galle.

Alquist
Co to hraje paní Helena?

Domin
Nevím. Cvičí něco nového.

Alquist
Ah, ještě cvičí?

Dr. Gall
Poslyšte, Domine, udělali jsme rozhodně chybu.

Domin
(zastaví se) Jakou?

Dr. Gall
Dali jsme Robotům příliš stejné obličeje. Sto tisíc stejných tváři obrácených sem. Sto tisíc bublin bez výrazu. Je to jako strašný sen.

Domin
Kdyby byl každý jiný -

Dr. Gall
Nebyl by to tak děsný pohled. (odvrátí se od okna) Ještěže nejsou ozbrojeni!

Domin
Hm. - (dívá se dalekohledem k přístavu) Jen bych rád věděl, co to vykládají z Amélie.

Dr. Gall
Jenom když ne zbraně.

(z tapetových dveří vystoupí Fabry a táhne za sebou dva elektrické dráty)

Fabry
Pardon. - Položte drát, Hallemeiere!

Hallemeier
(vyjde za Fabrym) Uf, to byla práce! Co je nového?

Dr. Gall
Nic. Jsme důkladně obleženi.

Hallemeier
Zabarikádovali jsme chodbu a schody, mládenci. Nemáte trochu vody? Aha, tady. (pije)

Dr. Gall
Co s tím drátem, Fabry?

Fabry
Hned, hned. Nějaké nůžky.

Dr. Gall
Kdepak je vzít? (hledá)

Hallemeier
(jde k oknu) Hrome, to jich přibylo! Koukejme!

Dr. Gall
Stačí toaletní?

Fabry
Sem s nimi. (přestřihne vedení elektrické lampy stojící na psacím stole a připojí k němu své dráty)

Hallemeier
(u okna) Nemáte pěknou vyhlídku, Domine. Je to nějak - cítit - smrtí.

Fabry
Hotovo!

Dr. Gall
Co?

Fabry
Vedení. Teď můžeme celou zahradní mříž napojit proudem. Kdo by pak na ni sáhl, hrome! Aspoň pokud tam jsou naši.

Dr. Gall
Kde?

Fabry

V elektrárně, učený pane. Doufám aspoň -(jde ke krbu a rozsvítí na něm malou žárovku) Chválabohu, jsou tam. A pracují. (zhasí) Pokud to svítí, je dobře.

Hallemeier
(obrátí se od okna) Ty barikády jsou také dobré, Fabry. Jářku, co to hraje paní Helena? (přejde ke dveřím vlevo a naslouchá. z tapetových dveří vyjde Busman, táhne obrovské obchodní knihy, klopýtá přes drát)

Fabry
Pozor, Bus! Pozor na dráty!

Dr. Gall
Haló, co si to nesete?

Busman
(klade knihy na stůl) Hlavní knihy, dětičky. Rád bych si udělal účty, než - než - Inu, letos nebudu čekat s bilancí do Nového roku. Tak co máte? (jde k oknu) Ale vždyť tam je docela ticho!

Dr. Gall
Vy nic nevidíte?

Busman
Ne, jenom velikou modrou plochu, jako když mák rozseje.

Dr. Gall
To jsou Roboti.

Busman
Ah tak. Škoda, že na ně nevidím. (sedne si ke stolu a otevře knihy)

Domin
Nechte toho, Busmane: Roboti z Amélie vykládají zbraně.

Busman
Nu a co? Jak já mám tomu zabránit?

Domin
Tomu nemůžeme zabránit.

Busman
Tedy mne nechte počítat. (dá se do práce)

Fabry
Není ještě konec, Domine. Pustili jsme do mříží dvacet set volt a -

Domin
Počkejte. Ultimus na nás obrátil děla.

Dr. Gall
Kdože?

Domin
Roboti na Ultimu.

Fabry
Hm, pak ovšem - pak - pak je s námi konec, mládenci. Roboti jsou na vojnu cvičeni.

Dr. Gall
My tedy -

Domin
Ano. Neodvratně.

(Pauza)

Dr. Gall
Hoši, je to zločin staré Evropy, že naučila Roboty válčit! Nemohli už dát, u čerta, pokoj s tou svou politikou? To byl zločin, udělat z živé práce vojáky!

Alquist
Zločin byl vyrábět Roboty!

Domin
Cože?

Alquist
Zločin byl vyrábět Roboty!

Domin
Ne. Alquiste, ani dnes toho nelituju.

Alquist
Ani dnes?

Domin
Ani dnes, v poslední den civilizace. Byla to veliká věc.

Busman
(polohlasně) Tři sta šestnáct miliónů.

Domin
(těžce) Alquiste, je naše poslední hodina; mluvíme už skoro z onoho světa. Alquiste, to nebyl špatný sen, rozbít otroctví práce. Práce ponižující a strašné, kterou člověk musel nést. Dřiny nečisté a vražedné. Oh, Alquiste, pracovalo se příliš těžko. Žilo se příliš těžko. A tohle překonat -

Alquist
- nebyl sen obou Rossumů. Starý Rossum myslel na své bezbožné kejkle a mladý na miliardy. A není to sen vašich R.U.R. akcionářů. Jejich sen jsou dividendy. A na jejich dividendy lidstvo zahyne.

Domin
(popuzen) Vezmi čert jejich dividendy! Myslíte, že bych jen hodinu dělal pro ně? (tluče do stolu) Pro sebe jsem to dělal, slyšíte? Pro své uspokojení! Chtěl jsem, aby se člověk stal pánem! Aby už nežil jen pro kus chleba! Chtěl jsem, aby žádná duše nepitoměla u cizích strojů, aby už nezbylo nic, nic, nic z toho zatraceného sociálního krámu! Oh, mně se oškliví ponížení a bolest, mně se protiví chudoba! Nové pokolení jsem chtěl! Chtěl jsem - myslel jsem -

Alquist
Nu?

Domin
(tišeji) Chtěl jsem, abychom z celého lidstva udělali aristokracii světa. Neomezené, svobodné ~ svrchované lidi. A třeba víc než lidi.

Alquist
Nu tak tedy Nadlidi.

Domin
Ano. Ó, jen mít sto let času! Ještě sto let pro příští lidstvo!

Busman
(polohlasně) Tři sta sedmdesát miliónů přenos. Tak.

(Pauza)

Hallemeier
(u dveří vlevo) Jářku, hudba je veliká věc. Měli jste poslouchat. Tohle člověka.jaksi zduchovní, zjemní -

Fabry
Co vlastně?

Hallemeier
Ten soumrak lidí, u všech čertů! Mládenci, ze mne se stává požitkář. Měli jsme se na to vrhnout dřív. (jde k oknu a dívá se ven)

Fabry
Nač?

Hallemeier
Na požívání. Na krásné věci. Hrome, je tolik krásných věci! Svět byl krásný, a my - my tady - Hoši, hoši, řekněte, čeho jsme užili?

Busman
(polohlasně) Čtyři sta padesát dva milióny, výborně.

Hallemeier
(u okna) Život byl veliká věc. Kamarádi, život byl - jářku - - Fabry, pusťte drobet proudu do té vaší mříže!

Fabry
Proč!

Hallemeier
Sahají na ni.

Dr. Gall
(u okna) Zapněte!

Hallemeier
Kriste, to je zkroutilo! Dva, tři, čtyři zabití!

Dr. Gall
Ustupují.

Hallemeier
Pět zabitých!

Dr. Gall
(odvrací se od okna) První srážka.

Fabry
Cítíte smrt?

Hallemeier
(uspokojen) Jsou na uhel, holenku. Dočista na uhel. Haha, člověk se nesmí dát! (usedne)

Domin
(mne si čelo) Snad jsme už sto let zabiti a jenom strašíme. Snad jsme dávno, dávno mrtvi a vracíme se jen odříkávat, co jsme už jednou mluvili... před smrtí. Jako bych tohle všechno už zažil. Jako bych ji už někdy byl dostal. Střelnou ránu - sem - do krku. A vy, Fabry.

Fabry
Co já?

Domin
Zastřelen.

Hallemeier
Hrome, a já?

Domin
Probodnut.

Dr. Gall
A já nic?

Domin
Roztrhán.

(Pauza)

Hallemeier
Nesmysl! Haha, člověče, kdepak mne probodnout! Já se nedám!

(Pauza)

Hallemeier
Co mlčíte, blázni? Ke všem čertům, mluvte!

Alquist
A kdo, kdo je vinen? Kdo je tím vinen?

Hallemeier

Hlouposti. Nikdo není vinen. Zkrátka Roboti - Inu, Roboti se nějak změnili. Copak někdo může za Roboty?

Alquist
Všechno pobito! Celé lidstvo! Celý svět! (vstane) Hleďte, ó, hleďte, potůčky krve na každém prahu! Potůčky krve ze všech domů! Ó bože, ó bože, kdo je tím vinen?

Busman
(polohlasně) Pět set dvacet miliónů! Panebože, půl miliardy!

Fabry
Myslím, že... že snad přeháníte. Jděte, není tak snadné pobít celé lidstvo.

Alquist
Já žaluju vědu! žaluju techniku! Domina! sebe! nás všechny! My, my jsme vinni! Pro své velikášství, pro něčí zisky, pro pokrok, já nevím, pro jaké náramné věci jsme zabili lidstvo! Nu tak praskněte svou velikostí! Tak ohromnou mohylu z lidských kosti si nepostavil žádný Čingischán!

Hallemeier
Nesmysl, člověče! Lidé se tak lehko nedají, Haha, kdepak!

Alquist
Naše vina! Naše vina!

Dr. Gall
(utírá si pot z čela) Nechte mne mluvit, hoši. Já jsem tím vinen. Vším, co se stalo.

Fabry
Vy, Galle?

Dr. Gall
Ano, nechte mne mluvit. Já j sem změnil Roboty. Busmane, suďte mne také.

Busman
(vstane) Nono, copak se vám stalo?

Dr. Gall
Změnil jsem povahu Robotů. Změnil jsem jejich v výrobu. Totiž jen některé tělesné podmínky, rozumíte? Hlavně - hlavně - jejich - iritabilitu.

Hallemeier
(vyskočí) Zlořečeně, proč zrovna tu?

Busman
Proč jste to dělal?

Fabry
Proč jste nic neřekl?

Dr. Gall
Dělal jsem to tajně... na svou pěst. Předělával jsem je na lidi. Vyšinul jsem je. Už teď jsou v něčem nad námi. Jsou silnější než my.

Fabry
A co to má dělat se vzpourou Robotů?

Dr. Gall
Oh, mnoho. Myslím, že všechno. Přestaly to být stroje. Slyšíte, vědí už o své převaze a nenávidí nás. Nenávidí všechno lidské. Suďte mne.

Domin
Mrtví mrtvého.

Fabry
Doktore Galle, vy jste změnil výrobu Robotů?

Dr. Gall
Ano.

Fabry
Byl jste si vědom, co může být následkem vašeho... vašeho pokusu?

Dr. Gall
Byl. jsem povinen počítat s takovou možnosti.

Fabry
Proč jste to dělal?

Dr. Gall
O své újmě. Byl to můj osobní experiment.

(ve dveřích zleva Helena. všichni vstanou.)

Helena
On lže! To je ohavné! Oh, Galle, jak můžete tak lhát?

Fabry
Pardon, paní Heleno -

Domin
(jde k ní) Heleno, ty? Ukaž se! Ty žiješ? Bere ji do rukou. Kdybys věděla, co se mně zdálo! Ach, to je strašné, být mrtev.

Helena
Pusť, Harry! Gall není vinen, není, není vinen!

Domin
Promiň, Gall měl své povinnosti.

Helena
Ne, Harry, on to udělal, protože já jsem to chtěla! Řekněte, Galle, kolik let jsem vás už prosila, abyste -

Dr. Gall
Udělal jsem to na vlastní odpovědnost.

Helena
Nevěřte mu! Harry, chtěla jsem na něm, aby dal Robotům duši!

Domin
Heleno, tady nejde o duši.

Helena
Ne, jenom mne nech mluvit. To on také říkal, že by mohl změnit jen fyziologický - fyziologický -

Hallemeier
Fyziologický korelát, ne?

Helena
Ano, něco takového. Mně jich bylo tak hrozně líto, Harry!

Domin
Byla to velká - - lehkomyslnost, Heleno.

Helena
(usedá) To tedy bylo... lehkomyslné? Vždyť i Nána říká, že Roboti -

Domin
Nech Nánu stranou!

Helena
Ne, Harry, to nesmíš podceňovat. Nána je hlas lidu. Z Nány mluví tisíc let a z vás všech jenom dnešek. Tomu vy nerozumíte -

Domin
Zůstaň při věci.

Helena
Já jsem se Robotů bála.

Domin
Proč?

Helena
Že nás budou třeba nenávidět či co.

Alquist
Stalo se.

Helena
A tu jsem myslila... kdyby byli jako my, že by nám rozuměli, že by nás nemohli tak nenávidět --Kdyby jen trochu byli lidmi -

Domin
Běda; Heleno! Nikdo nemůže nenávidět víc než člověk člověka! Udělej kameny lidmi, a ukamenují nás! Jen pokračuj!

Helena

Oh, nemluv tak! Harry, bylo to tak hrrozné, že jsme se s nimi nemohli dorozumět! Taková ukrutná cizota mezi námi a jimi! A proto - víš -

Domin
Jen dál.

Helena
-- proto jsem prosila Galla, aby Roboty změnil. Přísahám ti, že on sám nechtěl.

Domin
Ale udělal to.

Helena
Protože j sem chtěla.

Dr. Gall
Udělal jsem to pro sebe, jako pokus.

Helena
Oh, Galle, to není pravda. Já jsem věděla předem, že mi to nemůžete odepřít.

Domin
Proč?

Helena
Vždy víš, Harry.

Domin
Ano. Protože tě miluje - jako všichni.

(Pauza)

Hallemeier
(jde k oknu) Zas jich přibylo. Jako by je země vypocovala.

Busman
Paní Heleno, co mně dáte, když vám budu advokátem?

Helena
Mně?

Busman
Vám - nebo Gallovi. Komu chcete.

Helena
Copak se bude věšet?

Busman
Jen morálně; paní Heleno. Hledá se viník. To je oblíbená útěcha v pohromách.

Domin
Doktore Galle; jak srovnáte ty své - ty své extratury se svou služební smlouvou?

Busman
Pardon, Domine. Kdypak jste, Galle, s těmi kejklemi vlastně začal?

Dr. Gall
Před třemi lety.

Busman
Aha. A kolikpak Robotů jste dohromady zreformoval?

Dr. Gall
Dělal jsem jenom pokusy. Je jich několik set.

Busman
Tak děkuju pěkně. Dost, dětičky. To znamená, že na milión starých dobrých Robotů přijde jeden reformní Gallův, rozumíte?

Domin
A to znamená -

Busman
- že to prakticky nemá ani tolikhle významu.

Fabry
Busman má pravdu.

Busman
To si myslím, holenku. A víte, hoši, co zavinilo tohle nadělení?

Fabry
Co tedy?

Busman
Počet. Udělali jsme Robotů příliš mnoho. Namoutě, to se přece dalo čekat: jak budou jednou Roboti silnější než lidstvo, nastane tohleto, musí to nastat, víme? Haha, a my jsme se postarali, aby to bylo co nejdřív; vy, Domine, vy, Fabry, a já, chlapík Busman.

Domin
Myslíte, že je to naše vina?

Busman
Vy jste dobrý! Copak si myslíte, že pánem výroby je ředitel! I toto, pánem výroby je poptávka. Celý svět chtěl mít své Roboty. Panečku, my jsme se jen vezli na té lavině poptávky a přitom jsme žvanili - o technice, o sociální otázce, o pokroku, o moc zajímavých věcech. Jako by ty
řečičky nějak řídily, kudy se to má valit. Zatím to všechno běželo vlastní tíhou, rychleji, rychleji, pořád rychleji - A každá mizerná, kramářská, špinavá objednávka přidala k lavině kamínek. Tak, lidičky.

Helena To je ohavné, Busmane!

Busman Je, paní Heleno. Já jsem také měl svůj sen. Takový busmanovský sen o novém hospodářství světa; tuze krásný ideál, paní Heleno, hanba mluvit. Ale když jsem tadyhle dělal bilanci, přišlo mně do hlavy, že historii nedělají veliké sny, ale maličké potřeby všech počestných, mírně zlodějských a sobeckých lidiček, id est všech vůbec. Všecky myšlenky, lásky, plány, heroismy, všecky ty vzdušné věci se hodí leda k tomu, aby

se tím dal člověk vycpat pro muzeum Vesmíru, s nápisem Ejhle, člověk. Punktum. A teď byste mně mohli říci, co vlastně budeme dělat.

Helena Busmane, pro tohle máme zahynout?

Busman Mluvíte ošklivě, paní Heleno. My přece nechceme zahynout. Já aspoň ne. Já chci být ještě živ -

Domin Co chcete dělat?

Busman Jemináčku, Domine, chci se z toho dostat ven.

Domin (zastaví se nad ním) Jak?

Busman Po dobrém. Já vždycky po dobrém. Dejte mně plnou moc, a já to s Roboty vyjednám.

Domin Po dobrém?

Busman To se rozumí. Já jim, dejme tomu, řeknu"Páni Roboti, vaše blahorodí, vy máte všechno. Máte rozum, máte moc, máte zbraně; ale my máme jedno zajímavý lejstro, takový starý, žlutý, špinavý papír -"

Domlela Rossumův rukopis?

Busman Ano. "A tam," řeknu jim, "je vylíčen váš vznešený původ, vaše urozená výroba a tak dále. Páni Roboti, bez toho počmáraného papíru nevyrobíte ani jednoho nového kolegu Robota; za dvacet let, s odpuštěním, pojdete jako jepice. Velectění, byla by vás náramná škoda. Víte co," řeknu jim, vy nás pustíte nás všechny lidi na Rossumově ostrově, na tamhletu loď. Za to vám prodáme továrnu a tajemství výroby. Nechte nás spánembohem odejet a my vás necháme spánembohem se vyrábět, dvacet tišíc, padesát tisíc, sto tisíc kusů denně, jak budete chtít. Páni Roboti, to je poctivý obchod. Něco za něco." Takhle bych jim to řekl, hoši.

Domin Busmane, vy si myslíte, že pustíme z rukou výrobu?

Busman Myslím, že pustíme. Když ne po dobrém, tedy, hm. Buď to prodáme, nebo to tady najdou. Jak chcete.

Domin Busmane, můžeme Rossumův rukopis zničit.

Busman Ale spánembohem, můžeme zničiti všechno. Krom rukopisu taky sebe - a jiné. Dělejte, jak rozumíte.

Hallemeier (obrátí se od okna) Jářku, má pravdu.

Domin My - my že bychom prodali výrobu?

Busman Jak chcete.

Domin Je nás tu... přes třicet lidí. Máme prodat výrobu a zachránit lidské duše?, nebo máme ji zničit a - a - a nás všechny s sebou?

Helena Harry, prosím tě --

Domin Počkej, Heleno. Tady jde o příliš vážnou otázku. Hoši, prodat, nebo zničit? Fabry?

Fabry Prodat.

Domin Galle!

Dr. Gall Prodat.

Domin Hallemeiere!

Hallemeier U sta hromů; to se rozumí, že prodat!

Domin Alquiste!

Alquist Vůle boží.

Busman Haha, jemine, vy jste blázni! Kdo by prodal celý rukopis?

Domin Busmane, žádný podvod!

Busman (vyskočí) Nesmysl! V zájmu lidstva je -

Domin V zájmu lidstva je držet slovo.

Hallemeier To bych si vyprosil.

Domin Hoši, to je hrozný krok. Prodáváme osud lidstva; kdo bude mít v rukou výrobu, bude pánem světa.

Fabry Prodejte!

Domin Nikdy už lidstvo nebude s Roboty hotovo, nikdy jich neovládne -

Dr. Gall Mlčte a prodejte!

Domin Konec dějin lidstva, konec civilizace -

Hallemeier U všech čertů, prodejte!

Domin Dobrá, hoši! já sám - - já bych neváhal ani okamžik; pro těch několik lidi, které miluji --

Helena Harry, mne se neptáš?

Domin Ne, dětino; je to příliš odpovědné, víš? To není nic pro tebe.

Fabry Kdo půjde vyjednávat-?

Domin Počkejte, až přinesu rukopis. (odejde vlevo)

Helena Harry, proboha, nechoď!

(Pauza)

Fabry (vyhlíží z okna) Tobě uniknout, tisícihlavá smrti; tobě, vzbouřená hmoto, nesmyslný dave; potopo, potopo, ještě jednou zachránit lidský život na jediné lodi

Dr. Gall Nebojte se, paní Heleno; odplujeme daleko odtud a založíme vzornou lidskou kolonii; začneme žít od

počátku -

Helena Oh, Galle, mlčte!

Fabry (obrátí se) Paní Heleno, život stojí za to; a pokud záleží na nás, uděláme z něho něco... něco, co jsme zanedbali. Bude to malý státeček s jednou lodí; Alquist nám postaví dům a vy nám budete vládnout - Je v nás tolik lásky, tolik chuti k životu -

Hallemeier To si myslím, holenku.

Busman Inu, lidi, já bych hned začal znovu. Hodně jednoduše, starozákonně, po pastýřsku -- Děti, to by bylo pro mne. Ten klid, ten vzduch -

Fabry A ten náš státeček by mohl být zárodek příštího lidstva. Víte, takový ostrůvek, kde by se lidstvo zachytilo, kde by sbíralo síly - síly duše i těla - A bůh ví, já věřím, že by za pár let zas mohlo dobývat světa.

Alquist Už dnes věříte?

Fabry Už dnes. A já věřím, Alquiste, že ho dobude. Že zas bude pánem zemi a moří; že zplodí bezpočtu hrdin, kteří ponesou svou hořící duši v čele lidí. A já věřím, Alquiste, že bude znovu snít o dobytí planet a sluncí.

Busman Amen. Vidíte, paní Heleno, to není tak špatná situace.

Domin (otevře prudce dveře)

Domin (chraptivě) Kde je rukopis starého Rossuma!

Busman Ve vašem trezoru. Kde by jinde byl?

Domin Kam se ztratil rukopis starého Rossuma! Kdo jej - ukradl!

Dr. Gall Není možno!

Hallemeier Zlořečeně, to přece -

Busman Propána, to snad ne!

Domin Ticho! Kdo jej ukradl?

Helena (vstane) Já.

Domin Kam jsi jej dala?

Helena Harry, Harry, všechno ti řeknu! Proboha, odpusť mi to!

Domin Kam jsi jej dala? Rychle!

Helena Spálila - dnes ráno - oba opisy.

Domin Spálila? Tady v krbu?

Helena (vrhá se na kolena) Proboha, Harry!

Domin (běží ke krbu) Spálila! (poklekne ke krbu a přehrabává v něm) Nic, nic než popel! - Ah, tuhle! (vytáhne ohořelý kousek papíru a čte) "Přidá-ním-"

Dr. Gall Ukažte. (vezme papír a čte) "Přidáním biogenu do -" Nic víc.

Domin (vstává) Je to z toho?

Dr. Gall Je.

Busman Bože na nebi!

Domin Tedy jsme ztraceni.

Helena Oh, Harry

Domin Vstaň, Heleno!

Helena Až odpustíš - až odpustíš -

Domin Ano, jen vstaň, slyšíš? Nesnesu, abys -

Fabry (zvedá ji) Prosím, nemučte nás.

Helena (vstane) Harry, co jsem udělala!

Domin Ano, vidíš - Prosím, sedni.

Hallemeier Jak se vám třesou ručky!

Busman Haha, paní Heleno, vždyť snad Gall a Hallemeier vědí zpaměti, co tam bylo napsáno.

Hallemeier Rozumí se. To jest, aspoň některé věci.

Dr. Gall Ano, skoro všechno, až na biogen a - a - enzym Omega. Ty se vyrábějí tak zřídka - - stačí jich tak nepatrná dávka -

Busman Kdo je dělal?

Dr. Gall Já sám... jednou za čas... vždycky podle Rossumova rukopisu. Víte, je to příliš složité.

Busman Nu a co, záleží tak tuze na těch dvou vodičkách?

Hallemeier Tak trochu - zajisté.

Dr. Gall Totiž na nich závisí, aby to vůbec žilo. To bylo to pravé tajemství.

Domin Galle, nemohl byste popaměti sestavit Rossumův předpis výroby?

Dr. Gall Vyloučeno.

Domin Galle, rozpomeňte se! Pro život nás všech!

Dr. Gall Nemohu. Bez pokusů to není možno.

Domin A kdybyste dělal pokusy

Dr. Gall To by mohlo trvat léta. A i pak - Nejsem starý Rossum.

Domin (obrátí se ke krbu) Tak tady - tohle byl největší triumf lidského ducha, hoši. Tenhle popel. (kopne do něho) Co teď?

Busman (v zoufalé hrůze) Bože na nebi! Bože na nebi!

Helena (vstane) Harry! Co - jsem - udělala!

Domin Buď klidná, Heleno. Řekni, proč jsi to spálila?

Helena Já jsem vás zahubila!

Busman Bože na nebi, jsme ztraceni!

Domin Ticho, Busmane! Pověz, Heleno, proč jsi to udělala?

Helena Chtěla jsem... chtěla jsem, abychom jeli pryč, my všichni! Aby už nebylo továrny a ničeho... Aby se všechno vrátilo... Bylo to tak hrrozné!

Domin Co, Heleno?

Helena To... to, že se lidé stali hluchým květem!

Domin Nerozumím.

Helena To, že se přestaly rodit děti... Harry, to je tak děsné! Kdyby se dělali Roboti dál, nikdy by už nebylo dětí - Nána říkala, že to je trest - Všichni, všichni říkali, že se nemohou rodit lidé, protože se dělá tolik Robotů - A proto, jen proto, slyšíš -

Domin Heleno, na tohle tys myslila?

Helena Ano, oh, Harry, já jsem to myslila tak dobře!

Domin (utírá si pot) My jsme to myslili... příliš dobře, my lidé.

Fabry Udělala jste dobře, paní Heleno. Roboti se už nemohou rozmnožit. Roboti vyhynou. Do dvaceti let -

Hallemeier - nebude už ani jeden z těch ničemů.

Dr. Gall A lidstvo zůstane. Za dvacet let bude svět jejich; i kdyby to byl jen pár divochů na nejmenším ostrově -

Fabry - bude to začátek. A pokud je nějaký začátek, je dobře. Za tisíc let nás mohou dohonit, a pak půjdou dál než my -

Domin - aby splnili, co my jsme jen koktali v myšlenkách.

Busman Počkejte - Já hlupák! Bože na nebi, že jsem na to nevzpomněl dávno!

Hallemeier Co máte?

Busman Pět set dvacet miliónů bankovek a šeků! Půl miliardy v pokladně! Za půl miliardy prodají - Za půl miliardy -

Dr. Gall Blázníte, Busmane?

Busman Já nejsem džentlmen. Ale za půl miliardy (klopýtá vlevo)

Domin Kam jdete?

Busman Nechat, nechat! Matičko boží, za půl miliardy se prodá všechno! (zajde)

Helena Co chce Busman! Ať zůstane s námi!

(Pauza)

Hallemeier Uh, dusno. Začíná se -

Dr. Gall - agónie.

Fabry (vyhlíží z okna) Jsou jako zkamenělí. Jako by čekali, že na ně něco sestoupí. Jako by něco strašného vznikalo jejich mlčením -

Dr. Gall Duše davu.

Fabry Snad. Vznáší se to nad nimi... jako chvění.

Helena (přistoupí k oknu) Ach, Ježíši... Fabry, to je příšerné!

Fabry Nic není strašnějšího nežli dav. Ten napřed je jejich vůdce.

Helena Který?

Hallemeier (jde k oknu) Ukažte mi ho.

Fabry Ten se skloněnou hlavou. Ráno mluvil v přístavu.

Hallemeier Aha, ten s tou velikou kotrbou. Teď ji zvedá, vidíte ho?

Helena Galle, to je Radius!

Dr. Gall (přistoupí k oknu) Ano.

Hallemeier (otevírá okno) Mně se nelíbí. Fabry, trefil byste na sto kroků škopek?

Fabry Doufám.

Hallemeier Tak to zkuste.

Fabry Dobrá. (vytáhne revolver a míří)

Helena Proboha, Fabry, nestřílejte na něj -

Fabry Je to jejich vůdce.

Helena Přestaňte! Vždyť se sem dívá!

Dr. Gall Palte!

Helena Fabry, prosím vás -

Fabry (skloní revolver) Budiž.

Hallemeier (hrozí pěstí) Ty pacholku!

(Pauza)

Fabry (vykloněn z okna) Busman jde. U všech všudy, co chce Busman před domem?

Dr. Gall (nakloní se z okna) Nese nějaké balíky. Papíry.

Hallemeier To jsou peníze! Balíky peněz! Co s tím? Haló, Busmane!

Domin Snad nechce koupit svůj život? (volá) Busmane, zbláznil jste se?

Dr., Gall Dělá, jako by neslyšel. Běží k mříži.

Fabry Busmane!

Hallemeier (řve) Bus-ma-ne! Zpátky!

Dr. Gall Mluví k Robotům. Ukazuje peníze. Ukazuje na nás -

Helena Chce nás vykoupit!

Fabry Jen ať se nedotkne mříže -

Dr. Gall Haha, jak hází rukou!

Fabry (křičí) U čerta, Busmane! Pryč od mříže! Nesahejte na ni! (obrátí se) Rychle, vypnout!

Dr. Gall Óóó!

Hallemeier Rány boží!

Helena Ježíši, co se mu stalo?

Domin (táhne Helenu od okna) Nedívej se!

Helena Proč padl?

Fabry Zabit proudem.

Dr. Gall Mrtev.

Alquist (vstane) První.

(Pauza)

Fabry Tam leží... s půl miliardou na srdci... génius financí.

Domin Byl to... hoši, byl to svým způsobem hrdina. Veliký... obětavý... kamarád... Plač, Heleno!

Dr. Gall (u okna) Vidíš, Busmane, žádný král neměl větší mohyly než ty. Půl miliardy na srdci - Ach, vždyť je to jako hrst suchého listí na zabité veverce, ubohý Busmane!

Hallemeier Jářku, byl to - - Všechna čest - - Jářku, chtěl nás vykoupit!

Alquist (se sepjatýma rukama) Amen.

(Pauza)

Dr. Gall Slyšíte?

Domin Hučení. Jako vítr.

Dr. Gall Jako daleká bouře.

Fabry (rozsvítí žárovku na krbu) Sviť, hromničko lidstva! Ještě dynama běží, ještě tam jsou naši - Držte se, muži v elektrárně!

Hallemeier Byla to veliká věc, být člověkem. Bylo to něco nesmírného. Ve mně bzučí milión vědomí jako v úle. Milióny duší se do mne slétají. Kamarádi, byla to veliká věc.

Fabry Ještě svítíš, důmyslné světélko, ještě oslňuješ, zářivá, vytrvalá myšlenko! Vědoucí vědo, krásný výtvore lidí! Plamenná jiskro ducha!

Alquist Věčná lampo boží, ohnivý voze, svatá svíce víry, modli se! Oltáři obětní -

Dr. Gall První ohni, větvi hořící u jeskyně! Ohniště v táboře! Hranice strážní!

Fabry Ještě bdíš, lidská hvězdo, zříš bez kmitu, dokonalý plameni, duchu jasný a vynalézavý. Každý tvůj paprsek je veliká myšlenka -

Domin Pochodeň, která koluje z ruky do ruky, z věku do věku, věčně dál.

Helena Večerní lampa rodiny. Děti, děti, musíte už spát.

(žárovka zhasne)

Fabry Konec.

Hallemeier Co se stalo?

Fabry Padla elektrárna. Teď my.

(zleva se otevřou dveře, v nich stojí Nána)

Nána Na kolena! Přišla hodina soudu!

Hallemeier Hrome, tys ještě živa?

Nána Dělejte pokání, nevěřící! Je konec světa! Modlete se! (běží pryč) Hodina soudu -

Helena Sbohem, vy všichni, Galle, Alquiste, Fabry -

Domin (otevře dveře vpravo) Sem, Heleno! Zavře za ní. Teď rychle! Kdo bude u vrat?

Dr. Gall Já. (venku hluk) Oho, už se to začne. Nazdar, hoši! (běží vpravo tapetovými dveřmi)

Domin Schody?

Fabry Já. Jděte k Heleně. (utrhne si květ z kytice a odchází)

Domin Předsíň?

Alquist Já.

Domin Máte revolver?

Alquist Děkuju, já nestřílím.

Domin Co chcete dělat?

Alquist (odchází) Zemřít.

Hallemeier Já zůstanu tady.

(zdola rychlá střelba)

Hallemeier Oho, Gall už hraje. Jděte, Harry!

Domin Hned. (prohlíží dva brovninky)

Hallemeier U čerta, jděte k ní!

Domin Sbohem. (odejde vpravo za Helenou)

Hallemeier (sám) Ted' honem barikádu! Shoda kabát a tahá pohovku, křesla, stolky ke dveřím vpravo.

(otřásající výbuch)

Hallemeier (nechá práce) Zatracení lotři, mají bomby!

(nová střelba)

Hallemeier (pracuje dále) Člověk se musí bránit! I když - i když - Nedejte se, Galle!

(výbuch)

Hallemeier (vztyčí se a naslouchá) Tak co? (uchopí těžkou komodu a táhne ji k barikádě)

(do okna stoupá za ním po žebříku Robot... vpravo střelba)

Hallemeier (pachtí se s komodou) Ještě kousek! Poslední hradba... Člověk se... nesmí... nikdy dát!

(Robot seskočí z okna a probodne Hallemeiera za komodou. druhý, třetí, čtvrtý Robot skáče z okna. za nimi Radius a další Roboti.)

Radius Hotovo?

Robot (vstává od ležícího Hallemeiera) Ano.

(zprava vejdou noví Roboti)

Radius Hotovi?

Jiný Robot Hotovi.

(jiní Roboti sleva)

Radius Hotovi?

Jiný Robot Ano.

Dva Roboti (vlekou Alquista) Nestřílel. Zabít ho?

Radius Zabít. (podívá se na Alquista) Nechat.

Robot Je to člověk.

Radius Je to Robot. Pracuje rukama jako Roboti. Staví domy. Může pracovat.

Alquist Zabte mne.

Radius Budeš robit. Budeš stavět. Roboti budou mnoho stavět. Budou stavět nové domy pro nové Roboty. Budeš jim sloužit.

Alquist (tiše) Ustup, Robote! (poklekne u mrtvého Hallemeiera a zvedá mu hlavu) Zabili ho. Je mrtev.

Radius (vystoupí na barikádu) Roboti světa! Padla moc člověka. Dobytím továrny jsme pány všeho. Etapa lidstva je překonána. Nastoupil nový svět! Vláda Robotů!

Alquist Mrtvi!

Radius Svět patří silnějším. Kdo chce žít, musí vládnout. Jsme pány světa! Vláda nad moři a zeměmi! Vláda nad hvězdami! Vláda nad vesmírem! Místo, místo, víc místa pro Roboty!

Alquist (ve dveřích vpravo) Co jste udělali? Zahynete bez lidí!

Radius Není lidí. Roboti, do práce! Marš!

OPONA

DĚJSTVÍ TŘETÍ

(Jedna z pokusných laboratoří továrny. Když se otevřou dveře v pozadí, je vidět nekonečnou řadu dalších laboratoří. Vlevo okno, vpravo dveře do pitevny. Při stěně vlevo dlouhý pracovní stůl s nesčetnými zkumavkami, baňkami, kahany, chemikáliemi, menším termostatem; proti oknu mikroskopický aparát se skleněnou koulí. Nad stolem visí řada rozžatých žárovek. Napravo psací stůl s velikými knihami, na něm rozsvícená žárovka. Skříně s nástroji. V levém koutě umyvadlo a nad ním zrcadélko, v pravém koutě pohovka.)

(u psacího stolku sedí Alquist s hlavou opřenou v dlaních)

Alquist (listuje v knize) Nenajdu? -Nepochopím? - Nenaučím se? - Ztracená věda! Ó, že všechno nenapsali! - Galle, Galle, jak se dělali Roboti? Hallemeiere, Fabry, Domine, proč jste tolik odnesli ve svých hlavách? Kdybyste nechali aspoň stopu tajemství Rossumova! Ó! (zabouchne knihu) Nadarmo! Knihy už nemluví. Jsou němé jako všechno. Zemřely, zemřely spolu s lidmi! Nehledej! (vstane a jde k oknu, jež otevře) Zase noc. Kdybych mohl spát! Spát, snít, viděti lidi - Jakže, ještě jsou hvězdy? K čemu jsou hvězdy, když nejsou lidé? Ó bože, což nezhasly? - Ochlaď, ach ochlaď mi čelo, stará noci! Božská, spanilá, jako jsi bývala - noci, co tu chceš? Není milenců, není snů; ó chůvo, mrtvý je spánek beze snů; ničí modlitby už neposvětíš; nepožehnáš, matko, srdcím tlukoucím láskou. Není lásky. Heleno, Heleno, Heleno! - (odvrátí se od okna, prohlíží zkumavky, které vyňal z termostatu) Zase nic! Nadarmo! Co s tím? (rozbije zkumavku) Všechno je špatně! Vidíte přec, že už nemohu. - (poslouchá u okna) Stroje, pořád ty stroje! Roboti, zastavte je! Myslíte, že z nich.vynutíte život? Oh, nesnesu toho! (zavře okno) -- -Ne; ne, musíš hledat, musíš žit - Jen nebýt tak stár! Nestárnu příliš? (dívá se do zrcadla) Tváři, ubohá tváři! Podobo člověka posledního! Ukaž se, ukaž, tak dávno jsem neviděl lidskou tvář! Lidský úsměv! Cože, tohle má být úsměv? Ty žluté, jektající zuby? Oči, jak to mrkáte? Fuj, fuj, to jsou stařecké slzy, jděte! Už neumíte v sobě udržet svou vláhu, styďte se! A vy, změklé, zmodralé rty, co to brebtáte? Jak se třeseš, potřísněná brado? Tohle že je poslední člověk? (odvrátí se) Nechci už nikoho vidět! (usedne u stolu) Ne, ne, jen hledat! Prokleté vzorce, oživněte! (listuje) Nenajdu? - Nepochopím? - Nenaučím se?

(zaklepání)

Alquist Dále!

(vejde Robotský sluha a zůstane stát u dveří)

Alquist Co je?

Sluha Pane, Ústřední výbor Robotů čeká, kdy jej přijmeš.

Alquist Nechci nikoho vidět.

Sluha Pane, přijel Damon z Havru.

Alquist Ať čeká. (obrátí se prudce) Copak jsem vám neřekl, abyste hledali lidi? Najděte mně lidi! Najděte mně a muže a ženy! Jděte hledat!

Sluha Pane, říkají, že hledali všude. Všude poslali výpravu a lodě.

Alquist Nu a co?

Sluha Není už jediného člověka.

Alquist (vstane) Ani jediného! Cože, ani jediného? - Přiveď sem výbor!

(sluha odejde)

Alquist sám Ani jediného? Copak jste nikoho nenechali žít? (dupá) Táhněte, Roboti! Zas mně budete skuhrat! Zas budete prosit, abych vám našel tajemství továrny! Jakže, teď vám je člověk dobrý, teď vám má pomoci? - Ach, pomoci! Domine, Fabry, Heleno, vždyť vidíte, že dělám, co mohu! Není-li lidí, ať jsou aspoň Roboti, aspoň stín člověka, aspoň jeho dílo, aspoň jeho podobenství! - Ó, jaké bláznovství je chemie!

(vejde výbor pěti Robotů)

Alquist (usedne) Co chtějí Roboti?

Radius Pane, stroje nemohou pracovat. Nemůžeme rozmnožovat Roboty.

Alquist Zavolejte lidi.

Radius Není lidí.

Alquist Jen lidé mohou rozmnožovat život. Nezdržujte mne.

2. Robot Pane, měj slitování. Padá na nás hrůza. Všechno napravíme, co jsme učinili.

3. Robot Znásobili jsme práci. Nemáme už kam dát, co jsme vyrobili.

Alquist Pro koho?

3. Robot Pro příští pokolení.

Radius Jen Roboty nemůžeme vyrábět. Stroje vydávají jenom krvavé kusy masa. Kůže nelne k masu a maso ke kostem. Beztvaré chuchvalce prší ze strojů.

3. Robot Lidem bylo známo tajemství života. Pověz nám jejich tajemství.

4. Robot Nepovíš-li, zahyneme.

3. Robot Nepovíš-li, zahyneš. Máme uloženo zabít tě.

Alquist (vstane) Zabte! Nu, tak tedy zabte mne!

3. Robot Je ti nařízeno -

Alquist Mně? Mně někdo nařizuje?

3. Robot Vláda Robotů.

Alquist Kdo je to?

5. Robot Já, Damon.

Alquist Co tu chceš? Jdi! (usedne k psacímu stolu)

Damon Vláda Robotů světa chce s tebou vyjednávat -

Alquist Nezdržuj, Robote! (položí hlavu do dlaní)

Damon Ústřední výbor rozkazuje, abys vydal Rossumův předpis.

Alquist (mlčí)

Damon Žádej cenu. Dáme ti všechno.

2. Robot Pane, pověz, jak udržet život.

Alquist Řekl jsem - řekl jsem, že máte nalézt lidi. Jen lidé mohou plodit. Obnovit život. Vrátit všechno, co bylo. Roboti, prosím vás proboha, hledejte je!

4. Robot Všechno jsme prohledali, pane. Není lidí.

Alquist Ó - ó - ó, proč jste je zahubili!

2. Robot Chtěli jsme být jako lidé. Chtěli jsme se stát lidmi.

Radius Chtěli jsme žít. Jsme schopnější. Naučili jsme se všemu. Dovedeme všechno.

3. Robot Dali jste nám zbraně. Museli jsme se stát pány.

Robot Pane, poznali jsme chyby lidí.

Damon Musíte zabíjet a panovat, chcete-li být jako lidé. Čtěte dějiny! Čtěte lidské knihy! Musíte panovat a vraždit, chcete-li být lidmi!

Alquist Ach, Domine, nic není člověku cizejšího než jeho obraz.

4. Robot Vyhyneme, nedáš-li nám rozmnožiti se.

Alquist Oh, jen pojděte! Jakže, věci, jakže, otroci, vy byste se chtěli ještě rozmnožovat? Chcete-li žít, plemeňte se jako zvířata!

3. Robot Lidé nám nedali plemeniti se.

4. Robot Nauč nás dělat Roboty.

Damon Budeme rodit strojem. Postavíme tisíc parních matek. Vychrlíme z nich řeku života. Samý život! Samé Roboty! Samé Roboty!

Alquist Roboti nejsou život. Roboti jsou stroje.

3. Robot Byli jsme stroje, pane; ale z hrůzy a bolesti stali jsme se -

Alquist Čím?

2. Robot Stali jsme se dušemi.

4. Robot Něco s námi zápasí. Jsou okamžiky, kdy do nás něco vstupuje. Přicházejí na nás myšlenky, které nejsou z nás.

3. Robot Slyšte, ó, slyšte, lidé jsou naši otcové! Ten hlas, který volá, že chcete žit; ten hlas, který naříká; ten hlas, který myslí; ten hlas, který mluví o věčnosti, to je jejich hlas! Jsme jejich synové!

4. Robot Vydej nám odkaz lidí.

Alquist Není žádného.

Damon Pověz tajemství života.

Alquist Je ztraceno.

Radius Tys je znal.

Alquist Neznal.

Radius Bylo napsáno.

Alquist Je ztraceno. Je spáleno. Jsem poslední člověk, Roboti, a neznám, co znali jiní. Vy jste je zabili!

Radius Tebe jsme nechali žít.

Alquist Ano, žít! Ukrutníci, mne jste nechali žít! Miloval jsem lidi, a vás, Roboti, jsem nikdy nemiloval. Vidíte tyhle oči? Nepřestávají plakat; jedno oplakává lidi a druhé vás, Roboti.

Radius Dělej pokusy. Hledej předpis života.

Alquist Nemám co hledat. Roboti, ze zkumavek předpis života nevyjde.

Damon Dělej pokusy na živých Robotech. Najdi, jak se dělají!

Alquist Živá těla? Cože, já je mám zabíjet? Já, který jsem nikdy - Nemluv, Robote! Říkám ti přece, že jsem příliš stár! Vidíš, vidíš, jak se mi třesou prsty? Neudržím skalpel. Vidíš, jak mi slzí oči? Neviděl bych na vlastní ruce. Ne, ne, já nemohu!

4. Robot Život zahyne.

Alquist Přestaň, proboha, s tím šílenstvím! Spíš nám Lidé podají život z onoho světa; snad k nám napřahují ruce plné života. Ach, bylo v nich tolik vůle žít! Hled, snad se ještě vrátí; jsou tak blízko nás, obléhají nás či co; chtějí se k nám prokopat jako v šachtě. Ach, copak neslyším pořád hlasy, které jsem miloval?

Damon Vezmi živá těla!

Alquist Slituj se, Robote, a nenaléhej! Vidíš přece, že nevím už, co dělám!

Damon Živá těla!

Alquist Cože, ty to tedy chceš? -- Do pitevny s tebou! Tady, tady, ale rychle! - Jak, ty couváš? Přece jen se bojíš smrti?

Damon Já - proč právě já?

Alquist Ty tedy nechceš?

Damon Půjdu. (jde vpravo)

Alquist (k ostatním) Svléknout ho! Položit na stůl! Rychle! A pevné držet!

(všichni vpravo)

Alquist (umývá si ruce a pláče) Bože, dej mi sílu! Dej mi sílu! Bože, aby to nebylo nadarmo! (obléká bílý plášť)

Hlas vpravo Hotovo!

Alquist Hned, hned, proboha! (vezme ze stolu několik lahviček s reagenty) Kterou vzít? (ťuká lahvičkami do sebe) Kterou z vás vyzkoušet?

Hlas vpravo Začít!

Alquist Ano, ano, začít, nebo ukončit. Bože, dej mi sílu! (odejde vpravo, nechávaje dveře pootevřeny)

(Pauza)

Hlas Alquistův Držte ho - pevně!

Hlas Damonův Řež!

(Pauza)

Hlas Alquistův Vidíš ten nůž? Chceš ještě, abych řezal? Ty nechceš, vid?

Hlas Damonův Začni!

(Pauza)

Křik Damonův Aááá!

Hlas Alquistův Držte! držte!

Křik Damonův Aááá!

Hlas Alquistův Nemohu!

Křik Damonův Řež! Řež rychle!

(Roboti Primus a Helena vběhnou středem)

Helena Prime, Prime, co se děje? Kdo to křičí?

Primus (nahlíží do pitevny) Pán řeže Damona. Pojď se honem podívat, Heleno!

Helena Ne, ne, ne! (zakrývá si oči) Je to hrrozné!

Křik Damonův Řež!

Helena Prime, Prime, pojď odtud! Nemohu to slyšet! Oh, Prime, mně je špatně!

Primus (běží k ní) Jsi docela bílá!

Helena Já padnu! Cože je tam tak ticho?

Křik Damonův Aa - ó!

Alquist (se vyřítí zprava, odhazuje zkrvavený plášť) Nemohu! Nemohu! Bože, ta hrůza!

Radius (ve dveřích pitevny) Řež, pane; ještě je živ!

Křik Damonův Řezat! Řezat!

Alquist Odneste ho rychle! Nechci to slyšet!

Radius Roboti snesou víc než ty. (odejde)

Alquist Kdo je tu? Pryč, pryč! Chci být sám! Jak se jmenuješ?

Primus Robot Primus.

Alquist Prime, nikoho sem nevpouštět! Chci spát, slyšíš? Jdi, jdi, ukliď pitevnu, děvče! Co je to? (dívá se na své ruce) Rychle, vodu! Nejčistší vodu!

(Helena odběhne)

Alquist Ó, krev! Jak jste mohly, ruce - ruce, které jste milovaly dobrou práci, jak jste to mohly udělat? Mé ruce! Mé ruce! - Ó bože, kdo je tu?

Primus Robot Primus.

Alquist Odnes ten plášť, nechci jej vidět! (Primus odnese plášti)

Alquist Krvavé paňáty, kdybyste ode mne odletěly! Všš, pryč! Pryč, ruce! Zabily jste -

(zprava se potácí Damon zahalen ve zkrvaveném prostěradle)

Alquist (couvá) Co tu chceš? Co tu chceš?

Damon Ži-žiju! Je - je - je lépe žít!

(2. a. 3. Robot vyběhnou za ním)

Alquist Odneste ho! Odneste! Odneste rychle!

Damon (odváděn vpravo) Život! - Já chci - žít! Je lépe -

(Helena přináší džbán vody)

Alquist - žít? - Co chceš, děvče? Aha, to jsi ty. Nalej mi vody, nalej! (umývá si ruce) Ach, čistá; chladící vodo! Studený potůčku, jak děláš dobře! Ach, mé ruce, mé ruce! Budu si vás do smrti ošklivit? --- Jen nalej víc! Víc vody, ještě víc! Jak se jmenuješ?

Helena Robotka Helena.

Alquist Helena? Proč Helena? Kdo ti tak dal říkat?

Helena Paní Dominová.

Alquist Ukaž se! Helena! Helena se jmenuješ? -- Nebudu ti tak říkat. Jdi, odnes tu vodu.

(Helena odchází s kbelíkem)

Alquist (sám) Nadarmo, nadarmo! Nic, zase nic jsi nepoznal! Což věčně budeš tápat, žáčku přírody? -- Bože, bože, bože, jak se třáslo to tělo! (otevře okno) Svítá. Zas nový den, a nepostoupils o píď - Dost; ani o krok dál! Nehledej! Všechno je marno, marno, marno! Proč ještě svítá! Ó-ó-ó, co chce nový den na hřbitově života? Zastav se, světlo! Nevycházej už! - - Ach, jak je ticho, jak je ticho! Proč jste umlkly, milované hlasy? Kdybych - aspoň kdybych jen usnul! (zhasl světla, ulehne na pohovku a přetáhne přes sebe černý plášť) Jak se třáslo to tělo! Ó-ó-ó, konec života!

(Pauza)

(zprava vklouzne Robotka Helena)

Helena Primuse! Pojď sem honem!

Primus (vejde) Co chceš?

Helena Podívej se, co tu má trubiček! Co s tím dělá?

Primus Pokusy. Nesahej na to.

Helena (dívá se do mikroskopu) Koukni jen, co tu je vidět!

Primus To je mikroskop. Ukaž!

Helena Nesahej na mne! (porazí zkumavku) Ach, teď jsem to vylila!

Primus Cos to udělala!

Helena To se utře.

Primus Zkazila jsi mu pokusy!

Helena Jdi, to je jedno. Ale to je tvá vina. Neměls ke mně chodit.

Primus Nemuselas mne volat.

Helena Nemusels chodit, když jsem tě volala. Jen se podívej, Prime, co tady má pán napsáno!

Primus Na to se nesmíš dívat, Heleno. To je tajemství.

Helena Jaké tajemství?

Primus Tajemství života.

Helena To je hrrozně zajímavé Samé číslice! Co to je?

Primus To jsou vzorce.

Helena Nerozumím. (jde k oknu) Ne, Prime, podívej se!

Primus Co?

Helena Slunce vychází!

Primus Počkej, já hned - (prohlíží knihu) Heleno, tohle je ta největší věc na světě.

Helena Tak pojď sem!

Primus Hned, hned -

Helena Ale Prime, nech toho protivného tajemství života! Co ti je po nějakém tajemství? Pojď se podívat, honem!

Primus (jde za ní k oknu) Co chceš?

Helena Slyšíš? Ptáci zpívají. Ach, Prime, já bych chtěla být ptákem!

Primus Čím?

Helena Já nevím, Prime. Mně je tak divně, já nevím, co to je jsem jako pošetilá, ztratila jsem hlavu, bolí mě tělo, srdce, všechno bolí - A co se ti mně stalo, ach, to ti neřeknu! Prime, já musím, myslím, umřít!

Primus Není ti někdy, řekni, Heleno, jako by bylo lépe umřít? Víš, snad jenom spíme. Včera ve spaní jsem zas mluvil s tebou.

Helena Ve spaní?

Primus Ve spaní. Mluvili jsme nějakým cizím nebo novým jazykem, protože si ani slovo nepamatuju.

Helena O čem?

Primus To nikdo neví. Já sám jsem tomu nerozuměl, a přece vím, že jsem nikdy nemluvil nic krásnějšího. Jak to bylo a kde, nevím. Když jsem se tě dotkl, mohl jsem umřít. I místo bylo jiné než všechno, co kdo na světě viděl.

Heleno Já jsem ti našla místo, Prime, to se podivíš. Bydleli tam lidé, ale teď to zarostlo a jakživ tam nikdo

nepřijde. Jakživ nikdo, jenom já.

Primus Co tam je?

Helena Nic, domek a zahrada. A dva psi. Kdybys viděl, jak mně lížou ruce, a jejich štěňata, ach, Prime, nic snad není krásnějšího! Vezmeš je na klín a chováš a pak už nemyslíš na nic a nestaráš se o nic, až slunce zapadne; když potom vstaneš, je ti, jako bys udělal stokrát víc než mnoho práce. Ne, jistě, já nejsem k ničemu; každý říká, že nejsem k žádné práci. Já nevím, jaká jsem.

Primus Jsi krásná.

Helena Já? Jdi, Prime, co jsi to řekl?

Primus Věř mně, Heleno, já jsem silnější než všichni Roboti.

Helena (před zrcadlem) Já že jsem krásná? Ach, ty hrrozné vlasy, kdybych si do nich mohla něco dát! Víš, tam v zahradě si vždycky dám do vlasů květiny, ale není tam ani zrcadla ani nikdo - (nakloní se k zrcadlu) Ty že jsi krásná? Proč krásná? Jsou krásné vlasy, které tě jenom tíží? Jsou krásné oči, které zavíráš? Jsou krásné rty, do kterých se jen koušeš, aby to bolelo? Co je to, nač je to, být krásná? - (uvidí v zrcadle Prima) Prime, to jsi ty? Pojď sem, ať jsme tam vedle sebe! Hleď, ty máš jinou hlavu nežli já, jiná ramena, jiná ústa - Ach, Prime, proč se mi vyhýbáš? Proč musím za tebou běhat celý den? A pak ještě říkáš, že jsem krásná!

Primus Ty utíkáš přede mnou, Heleno.

Helena Jak jsi se učesal? Ukaž (vjede mu oběma rukama do vlasů) Sss, Prime, nic není na hmat jako ty! Počkej, musíš být krásný! (vezme z umyvadla hřeben a češe Primovi vlasy do čela)

Primus Není ti někdy, Heleno, že najednou ti tluče srdce: Teď, teď se musí něco stát -

Helena (dá se do smíchu) Podívej se na sebe!

Alquist (vstává) Co - cože, smích? Lidé? Kdo se vrátil?

Helena (pustí hřeben) Co by se s námi, Prime, mohlo stát?

Alquist (motá se k ním) Lidé? Vy - vy - vy jste lidé?

(Helena vykřikne a odvrátí se)

Alquist Vy jste snoubenci? Lidé? Odkud se vracíte? (hmatá na Prima) Kdo jste?

Primus Robot Primus.

Alquist Jak? Ukaž se, děvče! Kdo jsi!

Helena Robotka Helena.

Alquist Robotka? Obrat se! Co, ty se stydíš? (bere ji za rameno) Ukaž se mi, Robotko!

Primus Jářku, pane, nechat ji!

Alquist Jakže, ty ji chráníš? - Jdi ven, děvče!

(Helena vyběhne)

Primus Nevěděli jsme, pane, že tu spíš.

Alquist Kdy byla udělána?

Primus Přede dvěma roky.

Alquist Od doktora Galla?

Primus Jako já.

Alquist Tak tedy, milý Prime, já - - - já musím dělat nějaké pokusy na Gallových Robotech. Záleží na tom všechno další, rozumíš?

Primus Ano.

Alquist Dobrá, doveď to děvče do pitevny. Budu ji pitvat.

Primus Helenu?

Alquist Nu ovšem, říkám ti. Jdi, připrav všechno. -- Nu tak, bude to? Mám zavolat jiné, aby ji přivedli?

Primus (uchopí těžkou třecí paličku) Hneš-li se, rozbiju ti hlavu!

Alquist Tak tedy rozbij! Jen rozbij! Co budou pak dělat Roboti?

Primus (vrhne se na kolena) Pane, vezmi si mne! Jsem stejně udělán jako ona, ze stejné látky, stejného dne! Vezmi si můj život, pane! (rozhaluje kazajku) Řež tady, tady!

Alquist Jdi, já chci pitvat Helenu. Dělej honem.

Primus Vezmi si mne místo ní; řež do těchhle prsou, ani nevykřiknu, ani nevzdychnu! Vezmi stokrát můj život -

Alquist Pomalu, hochu. Ne tak marnotratně. Copak ty nechceš žít?

Primus Bez ní ne. Bez ní nechci, pane. Nesmíš zabít Helenu! Co ti to udělá, vzít mně život?

Alquist (dotýká se něžně jeho hlavy) Hm, já nevím - Poslyš, chlapíku, rozmysli si to. Je těžko umírat. A je, vidíš, je lépe žít.

Primus (vstává) Neboj se, pane, a řež. Jsem silnější než ona.

Alquist (zazvoní) Ach, Prime, jak je dávno, co jsem byl mladým člověkem! Neboj se, Heleně se nic nestane.

Primus (rozepíná kazajku) Jdu, pane.

Alquist Počkej.

(Vejde Helena)

Alquist Pojď sem, děvče, ukaž se mi! Ty tedy jsi Helena? (hladí ji po vlasech) Neboj se, necouvej. Pamatuješ se na paní Dominovou? Ach, Heleno, jaké ta měla vlasy! Ne, ne, ty se na mne nechceš podívat. Tak co, děvče, je pitevna uklizena?

Helena Ano, pane.

Alquist Dobře, pomůžeš mi, viď? Budu pitvat Prima.

Helena (vykřikne) Prima?

Alquist Nu ano, ano, musí to být, víš? Chtěl jsem - vlastně - ano, chtěl jsem pitvat tebe, ale Primus se nabídl za tebe.

Helena (zakryje si tváře) Primus?

Alquist Ale ovšem, co na tom? Ach, dítě, ty umíš plakat? Řekni, co záleží na nějakém Primovi.

Primus Netrap ji, pane!

Alquist Ticho, Prime, ticho! - K čemu ty slzičky? Nu bože, nebude Prima. Zapomeneš na něj do týdne. Jdi, buď ráda, že žiješ.

Helena (tiše) Já půjdu.

Alquist Kam?

Helena Abys mne pitval.

Alquist Tebe? Jsi krásná, Heleno. Bylo by tě škoda.

Helena Půjdu. (Primus jí zastupuje cestu) Pusť, Prime! Pusť mne tam!

Primus Nepůjdeš, Heleno! Prosím tě, jdi, tady nesmíš být!

Helena Já skočím z okna, Prime! Půjdeš-li tam, skočím z okna!

Primus (zadrží ji) Nepustím! (k Alquistovi) Nikoho, starý, nezabiješ!

Alquist Proč?

Primus My - my - patříme k sobě.

Alquist Ty jsi řekl. (otevře dveře ve středu) Ticho. Jděte.

Primus Kam?

Alquist (šeptem) Kam chcete. Heleno, veď ho. (strká je ven) Jdi, Adame. Jdi, Evo; budeš mu ženou. Bud jí mužem, Prime.

(Zavírá za nimi)

Alquist (sám) Požehnaný dni! (jde po špičkách ke stolu a vylévá zkumavky na zem) Svátku dne šestého!

(sedne u psacího stolu, hází knihy na zem; pak otevře bibli, listuje a čte) "A stvořil Bůh člověka k obrazu svému k obrazu Božímu stvořil ho, muže a ženu stvořil je. I požehnal jim Bůh a řekl Rosttež a množte se, a naplňte zemi, a podmaňte ji, a panujte nad rybami mořskými, a nad ptactvem nebeským, i nad všemi živočichy, kteří se hýbají na zemi. (vstává) A viděl Bůh vše, co byl učinil, a bylo velmi dobré. I stal se večer a jitro, den šestý." (jde do středu pokoje) Den šestý! Den milosti. (padá na kolena) Nyní propustíš, Pane, služebníka svého - svého nejzbytečnějšího sluhu Alquista. Rossume, Fabry, Galle, velicí vynálezci, co jste vynalezli velkého proti té dívce, proti tomu chlapci, proti tomu prvnímu páru, který vynašel lásku, pláč, úsměv milování, lásku muže a ženy? Přírodo, přírodo, život nezahyne! Kamarádi, Heleno, život nezahyne! Zase se začne z lásky, začne se nahý a maličký; ujme se v pustině, a nebude mu k ničemu, co jsme dělali a budovali, k ničemu města a továrny, k ničemu naše uměni, k ničemu naše myšlenky, a přece nezahyne! Jen my jsme zahynuli. Rozvalí se domy a stroje, rozpadnou se systémy a jména velikých opadají jako listí; jen ty, lásko, vykveteš na rumišti a svěříš větrům semínko života. Nyní propustíš, Pane, služebníka svého v pokoji; neboť uzřely oči mé - uzřely - spasení tvé skrze lásku, a život nezahyne! (vstává) Nezahyne! (rozpřáhne ruce) Nezahyne!

OPONA

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK R.U.R. ***

******* This file should be named 13083-h.htm or 13083-h.zip *******

This and all associated files of various formats will be found in:
http://www.gutenberg.net/1/3/0/8/13083

Updated editions will replace the previous one--the old editions
will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no
one owns a United States copyright in these works, so the Foundation
(and you!) can copy and distribute it in the United States without
permission and without paying copyright royalties. Special rules,
set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to
copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to
protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project
Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you
charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you
do not charge anything for copies of this eBook, complying with the
rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose
such as creation of derivative works, reports, performances and
research. They may be modified and printed and given away--you may do
practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is
subject to the trademark license, especially commercial
redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at http://gutenberg.net/license).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without

prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.net), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER

WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTIBILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at http://www.pglaf.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at

http://pglaf.org/fundraising. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at http://pglaf.org

For additional contact information:
Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations ($1 to $5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit http://pglaf.org

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other

ways including including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: http://pglaf.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

http://www.gutenberg.net

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.